

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

ÅRSSKRIFT 2018

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

ÅRSSKRIFT 2018

LOKALHISTORISK ARKIV
STUBBEKØBING

Lokalhistorisk Arkivs Årsskrift 2018

Udgivet af

Lokalhistorisk Forening Stubbekøbing

Redaktion:
Foreningens bestyrelse

Opsætning og lay-out:
Arkivlederen

Tryk:
DK Print

ISSN 0109-2162

Indholdsfortegnelse

Tekst til forside og side 1.....	side 4
Forord.....	side 5
Spansk syge i Stubbekøbing.	
<i>Af Michael Lykke Andersen.....</i>	side 6
Minder fra en rejse med m/s Sibonga i 1955 som skibsdreng	
<i>Af Hans Peter Strange Jørgensen.....</i>	side 14
Apoteker Bunkeflod	
<i>Af Michael Lykke Andersen.....</i>	side 30
Apotekerens Børn	
<i>Af Michael Lykke Andersen.....</i>	side 33
”Det sorte får”	
<i>Af Michael Lykke Andersen.....</i>	side 36
Jørgen Thranes Rejser	
<i>Af Michael Lykke Andersen og Karin Suhr Rasmussen.....</i>	side 41
Degnens klokkebog i Horbelev	
<i>Af Inger Rasmussen og Kate Andersen.....</i>	side 49
1800-tals trøjer fra Nordfalster	
<i>Af Vivian Høxbro.....</i>	side 55
Bogø-Stubbekøbing overfartens 75 års jubilæum	
<i>Af Thorvald Berthelsen.....</i>	side 60
Tur til Erhvervsskolen CELF i Nykøbing.....	side 65
Lokalhistorisk Arkivs beretning.....	side 66
Lokalhistorisk Forenings beretning.....	side 68
Havnen i Stubbekøbing, billeder.....	side 72

Tekst til forsiden:

Familien Thrane i haven ved deres gård i Truelstrup. Lars og Maren Thrane og deres sønner Ole og Jørgen med hvide huer. Jørgen foretog flere gange længere rejser, og arkivet er så heldige at have et par af hans rejsedagbøger, som vi har brugt til at fortælle om at rejse for 100 år siden.

Tekst til side 1:

Den 9. juni var i år "Havnens Dag" i Stubbekøbing. Dagen havde et righoldigt program med deltagelse af foreninger bl.a. vinterbaderne, der tilbød et koldt gys, marinehjemmeværnet med helikopteropvisning, Biblioteket med demonstration af 3D-scanner, og som det ses på billedet gymnastikopvisninger - her Gunslevholms springhold med nedspring i vandet. Der var også minitog-kørsel gennem byen, kræmmermarked, åbent i byens butikker og meget mere.

Forord

Årsskriftet er i år domineret af tre beskrivelser fra unge mennesker, der er rejst ud i verden, hver på sin måde og i sin tid.

Der er Hans Peter Strange Jørgensen, der som 15-årig tog hyre på et af ØK's skibe og sejlede over Atlanten, gennem Panamakanalen og op langs Amerikas vestkyst – og tilbage igen.

Der er Ernst Bunkeflod, apotekerens yngste søn, der af forskellige årsager endte som brygger og engelsklærer i Nicaragua.

Og så er der Jørgen Thrane, bonde fra Truelstrup, der tager ud og ser verden og skriver sine oplevelser ned. Vi har hans dagbøger fra ture i Tyskland og sydpå i 1910 og 1912 på arkivet.

Men den første artikel fortæller om et mere alvorligt emne, da det i år er 100 år siden, den spanske syge kom til Danmark, hvor den i de næste tre år blussede op flere gange, og hvor ufattelig mange blev syge, og ikke så få døde.

Vivian Høxbro har givet os en fin artikel om de falsterske nattøjer. Den giver en god indgang til en spændende og måske overset del af historien om kvinderne på Falster. Vivian Høxbro har udgivet bogen Strik Danske Stjernetøjer med flotte illustrationer om emnet.

Og så har Inger Rasmussen og Kate Andersen været på Rigsarkivet og fundet en unik bog, en Klokkebog fra Horbelev kirke. I bogen har klokkeren noteret sine indtægter m.m. og det har givet inspiration til en lille artikel om det at være klokker omkring 1700.

Spansk syge i Stubbekøbing

Af Michael Lykke Andersen

*I had a little bird
and its name was Enza.
I opened the door
and in-flew-Enza.*

(Engelsk børnerim ca. 1919)

Nogle gange er det ikke borgere i Stubbekøbing, der rejser ud til fremmede lande. Nogle gange kommer de fremmede lande tæt på os. Ganske vist er det temmelig uretfærdigt, at den influenza, der i 1918 ramte hele verden med dødelig kraft, fik navn efter Spanien. Det havde alene at gøre med, at Spanien ikke var blandet ind i 1. verdenskrig, og dermed også havde ytringsfrihed. Derfor rapporterede landets medier om sygdommen. Men spansk var den ikke. (2; s.9 – 3;32)

I dag ved man med næsten-sikkerhed, at Den spanske Syge - H1N1 (A-type)-influenza - startede i Kansas, USA, og blev ført til Europa med troppe-transporter. Derefter blev sygdommen hurtigt ført videre med syge og sårede, der skulle anbringes på hospitaler. Samlet set kostede influenzaen et sted mellem 25 millioner og op til mere end 50 millioner døde. (2; indl. + 3. indl.)

Også i Danmark ramte sygdommen hårdt. Og hvad der gjorde denne type af influenza særlig ondskabsfuld var, at den ramte unge og sunde mennesker hårdest. Det skete fordi sygdommen angreb ved at overstyre kroppens immun-forsvar. Så jo bedre immun-forsvar man havde, jo hårdere ville den spanske syge ramme.

På engelsk har man en talemåde, når alle omstændigheder ramler sammen: A perfect storm. Og det må man kalde Den spanske Syge. I et klima, hvor krigen gjorde, at de fleste regeringer satte kræfter ind på at undertrykke sandheden om den dødelige sygdom – i stedet for at advare om den – og hvor de mange transport af soldater skabte et klima, hvor smitten kunne sprede sig voldsomt og hurtigt. De samme regeringer havde brugt broderparten af statsfinanserne på at føre krig, og havde slet ikke ressourcer til at sætte ind mod en så voldsom pandemi. Koblet sammen med en sygdom, der netop var farlig for de unge og raske. Og hvor soldaterne var helte og derfor ofte kom sammen med den lokale ungdom. I en tid, hvor man endnu kun havde opdaget bakterier, men ikke vira, var det en verden, der var helt uforberedt og ude af stand til at hjælpe for alvor.

Samtidig ramte pandemien et Danmark, der aldrig før havde været så sundt. Der var indført rationering på de fleste fødevarer, på grund af krigen. Det betød, at alle kunne få god og nærende kost, og at det var svært at købe vildt ind. Og skatter på spiritus og tobak havde sænket forbruget af nydelsesmidler betragteligt. Og midt i denne sunde befolkning, hvor mange dyrkede gymnastik og andre sportsgrene, ramte så influenzaen.

Den ramte lokalt

I august 1918 blev Stubbekøbing ramt. I første omgang blot et enkelt tilfælde, som den praktiserende læge, Ove Malling – kunne observere. (5)

”August 1918. Et enkelt tilf. Herefter sporadiske tilf. Egentlig Epidemi, svært at konkludere. 1ste tilfælde indført fra Lolland. Senere enkelte indførte, mest kendte kom Østfra.”

Ove Malling's kollega, Johannes Bruun, fik sit første tilfælde i september 1918. Johs. Bruun var ikke praktiserende læge i Stubbekøbing, men boede her og arbejdede på byens nye sygehus (Stubbekøbing Sygehus blev opført i 1914). Han mente, at hans første tilfælde kom fra Nykøbing. (6) De to læger er enige om, at ordet epidemi ikke passer til lokalområdet. Men der er tilfælde. Og mange tilfælde kommer, når unge er sammen. Johs. Bruun påpeger at flere tilfælde kommer fra baller og foredrag, mens Ove Malling beretter at det havde en god effekt på sygdommens udbredelse, da man lukkede skolen i Stubbekøbing en overgang.

Selv om det nye sygehus havde en epidemi-afdeling med seks pladser, samt en stue med fire pladser til fnat-ramte – så blev fire russiske søfolk, der var flygtet fra de tyske fangelejre, flyttet til Epidemihuset på Gammel Landevej. (9; s. 46).

Russiske krigsfanger ved Epidemihuset

Begge læger er sikre på, at smitten udelukkende kommer fra andre smittede. Men før udbruddet af den nye influenza-type, var lægevidenskaben stadig på et stade, der havde meget at ønske. (5+6)

*Stubbekøbing
Sygehus, indviet
i 1914*

De skulle – som alle praktiserende læger - sende et skema til Sundhedsstyrelsen om, hvordan sygdommen havde ramt deres område. Det er desværre ikke alle læger, der mente at de havde noget særligt ansvar i den henseende. En læge i Thisted skrev at "der ikke var noget særligt at berette" for året 1918. Hans enke derimod, skrev i sine erindringer – i 1969 – at parret mange aftner og nætter havde kørt rundt i hestevogn til landdistrikterne og besøgt de ramte. (3)

En læge fra Bispebjerg Hospital beretter:

"Da jeg saaledes ikke kunde se nogen Mulighed for en kausal eller specifik Terapi ved disse Pneumonier (betændelser; i denne sammenhæng primært i lunger og lungehinder, red.), maatte vore Bestræbelser ligesom ved andre Pneumonier gaa ud paa gennem Anvendelse af Stimulantia og Hjertetonica at holde Organismens kræfter oppe under Kampen mod Infektionen." (2; kap4.)

Andre læger svor til åreladning – altså, at tappe blod fra de, i forvejen svækkede patienter, hvilket gav en midlertidig lindring, men ingen helbredelse. Kopsætning, hvor man skabte et vakuum, der drog blod til huden, var et an-

det indgreb. Ingen af dem havde anden effekt, end muligvis at fremskynde døden. Det samme gjaldt den udstrakte brug af opium, morfin og kokain. De kunne mindske angst og feber, men ikke yde noget til helbredelsen.

På Langeland – hvor embedslæge H.H. Brock i øvrigt selv måtte gå ”til sengs” med influenza beskrev han hvad sygdommen gik ud på: (1)

”Hos alle optrådte Sygdommen karakteristisk saavel ved sin Invasion (med Kulde, Hovedpine, stærkt udtalt Træthed, Smerter ved Synkningen og høj Feber) som i sit forløb (med Lændesmerter, Bronchitis, Diarre og Epitaxis (næseblod).”

De udtalte blødninger – også indre, der kunne forårsage blå-farvning af ansigtet, og som gav det tydeligste tegn på spansk syge; næseblod – gjorde, at åreladning var en dårlig idé. Men man kan samtidig sige, at Den spanske Syge var medvirkende til at skabe nytænkning og bedre pleje.

Tre bølger

Den spanske Syge kom i tre bølger. Og det var især den anden bølge, fra oktober 1918 til februar 1919, der kostede dødsfald. Her oplevede Verden et meget konkret resultat af den tiltagende globalisering. Voldsomme influenzaepidemier ramte lokalt over hele kloden i løbet af få måneder fra foråret 1918.

Og netop fordi den første bølge, der ramte i juli måned, havde været relativt mild, ramte næste runde influenza rigtig hårdt. Amtslæge Søren Damsgaard, Lolland-Falster, (2; 36) skrev i sin årsrapport:

”Allerede i juli havde influenzaen sine fortropper fremme, men i så ringe grad, at man i almindelighed ikke har erkendt det”

Det var nu, man så de værste tilfælde. Her beskrevet af sygehuslæge Valdemar Møller,(1) der inden sin ansættelse havde været praktiserende læge i Rudkøbing og på Strynø:

”... ikke som almindelig, croupøs Pneumoni (lungebetændelse, red.) i Character og Forløb; i mange Tilfælde meget svære, dødelige i løbet af faa Dage med stærk Betagethed, insufficient Hjertevirksomhed, uklart Sensorium; fra tilsyneladende ringe Absens til voldsomme Delirier, blodige eller purulent, graaegrønt, stinkende Opspyt.”

I senere tider er Den spanske Syge blevet lidt overset, men hvor meget den skabte af frygt og ravage i samtiden er let at få et overblik over. ”Kunsthåndelen” i Nakskov indrykkede en annonce i Vestlollands Avis med en stor overskrift: **”Middel mod spansk syge”**. Og med bitte små bogstaver *derunder* ”har

jeg ikke, men største udvalg i ovale Rammer, Bakker og Spejle". En ganske hårdkogt markedsføring.(2; s.164)

Læge Poul Madsen, der havde praksis på Tåsinge (3; s.9), skrev: "*Når de fik lungebetændelse, gav vi dem kamfermikstur og varme omslag, og vi vågede over dem og bad for dem, men de døde alligevel. Alt for mange af dem døde.*"

Tiet ihjel i starten

Udover lægerne, var det de private sygekasser, der stod for at indrapportere konsekvenserne. Men øjenvidnerne har givet et nok så voldsomt mindesmærke over sygdommen. Den 3. november, en tidlig søndag morgen, stod der 58 kister i kapellet på Assistens kirkegård i København. Selv om de hvide trækister var stablet i lag, var der ikke plads til dem (3; indl.).

Statens Sygekasseinspektorat foranstaltede en undersøgelse blandt alle sygekasser i landet. De, der svarede, havde samlet 96.286 medlemmer og af dem havde 14.050 haft spansk syge. De sygekasser, der hørte under Øernes Landdistrikter havde en procentdel på 12.7 %, der blev ramt af sygdommen. Mænd ramtes lidt hyppigere end kvinder. Men det var en absolut fordel at bo på landet. Øernes Landdistrikter var det sted, hvor færrest blev ramt. (6)

Det skal dog med i billedet, at langt fra alle var medlemmer af en sygekasse. Især i den fattige del af befolkningen – og da i særdeleshed blandt ansatte i landbruget - var mange ikke forsikrede.

Men vigtigst af alt var, om man fik lunge- eller lungehinde-betændelse. Hvis man ser på antallet smittede med influenza, så er antallet af døde ikke stort – men hvis man ser på antallet af smittede, der også udviklede lungebetændelse, er vi oppe over 30 % dødelighed (2+3).

Men angsten har nok været det værste. Der er fortællinger (2+3 *ad legio*) hvor folk er glade og smilende om morgenen og må køres til hospitalet få timer senere.

Det samlede antal sygekassemedlemmer, der døde under de to første bølger var 4343 personer, knap 2500 kvinder og 2000 mænd.

Lokalt på Falster og i Stubbekøbing gjorde man ikke så meget væsen af Den spanske Syge. Men i dødsannoncer og små, lokale nyheder fornemmer man alligevel tydeligt, at der sættes dybe spor. En dødsannonce for Erna Bach, 28 år og datter af P. Bach og hustru. "*Pastor Bondesen holdt en gribende bårere-tale*". Vilhelm, søn af postbud Rasmussen og hustru, død 19 år gammel.

Karen Kirstine Jørgensen, død efter kort, hektisk sygeleje fra mand og barn. Barber Holger Larsen fra Bogø, død 30 år gammel og efterlader sig kone og barn. Alle eksempler fra første halvdel af januar 1919. (8)

I Stubbekøbing Avis lufter man den 7. januar en idé om, at Den spanske Syge er spredt så hurtigt, fordi den stammer fra rester af giftgasser, der er brugt i krigen. Man citerer "udenlandske aviser", men har dog så megen ærlighed, at man fremhæver videnskabens manglende tro på denne teori. Den 8. januar beretter man om to forældrepar, der er døde fra hver sin børneflokk. Det var ikke lokale sager.

Meget lokalt er derimod H. Rasmussens inserat af den 10. januar: *Sygevin*. Mod fremvisning af lægeattest får man et afslag på 2 kroner og 50 øre på hver flaske portvin, man køber. Portvin var meget brugt mod den angst og uro, der ledsagede sygdommen. (8)

Flere læger mente i ramme alvor, at portvin og – endnu bedre – cognac beskyttede mod lungebetændelse. På et københavnsk hospital fortalte én af de indlagte, (2; s.25ff) at lægerne drak betydelige mængder alkohol.

Utvivlsomt for at sikre helbredet.

Arbejdernes Ligkiste-selskab i Stubbekøbing, opfordrede til kraftigt fremmøde til generalforsamling på hotel Grønsund i januar 1919, "*da vigtige sager er på dagsordenen*". (8)

Men fra starten var lægerne i Danmark ganske sikre på, at der var tale om en almindelig influenza. Og aviserne var helt på lægernes side. At kalde sin influenza for Den spanske Syge – nåja, det kunne man da godt, hvis man syntes, det lød finere. Sådant omtrent lød ordene i Politiken. Retfærdigvis skal det siges, at det var, før folk i stor stil begyndte at dø af sygdommen. (3)

Pandemi

Når Den spanske Syge ramte så hårdt, som den gjorde, skyldtes det til dels, at der var gået mange år, siden den russiske influenza ramte i 1889-92. De, der var blevet immune dengang, var nu ældre. Og den nye sygdom ramte unge mennesker. Og ingen var forberedte på den kraft, som den nye sygdom ville ramme med.

Andre ting fra Den spanske Syge har vi fået med os. En svensk-amerikansk forsker, Johan Hultin, genskabte i årene 2002 - 2009 det virus, der var skyld i denne specifikke influenza. Han fandt et kvindeligt i den permafrosne jord i Alaska. Og da hun var død i 1918 af Den spanske Syge, lykkedes det for Hultin

og hans team at genskabe det originale virus. Det ligger i dag bag mere end lås og slå i USA. Selv om det næppe ville have samme, dødbringende effekt i dag, så har man lært en del af virusset. Først og fremmest, hvorfor det var så dødeligt. Fordi det skabte en såkaldt cytokin-storm (overreaktion af kroppens immunforsvar), ramte det unge og raske mennesker hårdest. Og samtidig lignede det meget de influenza-former, vi har set i de senere år – nemlig Fugle- og Svine-influenza. (3; s. 349 ff.)

Så ideen om og muligheden for endnu en pandemi er ikke udelukket.

Tilbage i 1919 sad læge Johs. Bruun i Stubbekøbing og forsøgte at berette om sygdommens virkninger lokalt. Ligesom for kollega Ove Malling, stod en ting klar: Gravide kvinder ville blive værst ramt. Ikke blot de, men også deres fostre, ville være i dødelig fare, dersom de blev smittede. (5+6) Eklampsi – eller svangerskabsforgiftning – var meget hyppigt forekommende i sager med spansk syge og gravide. Begge læger havde set tilfælde af ufrivillige aborter og døde mødre, døde børn.

Johannes Bruun var læge på Stubbekøbing Sygehus fra 1914 til 1927

Psykiske forstyrrelser så man ikke. Bruun havde et enkelt tilfælde, som han dog ikke beretter yderligere om. Men feber-delirium sås ganske ofte. Sygeplejersker beretter om det kaos, der kunne være på de overfyldte afdelinger, når patienter begyndte at skrive på ikke-eksisterende familie, eller kære.

Og det, som en nysgerrig eftertid aldrig kan ane – det er netop den rugende angst, der har ligget over et land, hvor varerne var knappe og en dødelig sygdom lå på lur på hvert gadehjørne. Og ikke blot på gadehjørnet. Det mest usikre sted i verden kunne være hjemmet. Mange unge familier blev ramt i en grad, så der næppe var et eneste individ tilbage. Og det rystede nok mere end så meget andet. Der er talrige, grumme eksempler på små børn, der blev ladet helt alene tilbage i verden. Eller som en far sagde om sin døde søn:

"Når vi arbejdede sammen i værkstedet, tænkte jeg tit: Han skal lave min kiste engang. Nu skal jeg, gamle mand, lave hans kiste." (3.; kap.6)

Kilder:

1. Historisk Årbog for Langeland 2008.
2. Hans Trier: Angst og Engle, Gads forlag 2018
3. Tommy Reisz: Den spanske Syge, Politikens forlag 2018
4. Indberetning til Sundhedsstyrelsen: læge Johs. Bruun, Stubbekøbing 1919
5. Indberetning til Sundhedsstyrelsen læge Ove Malling, Stubbekøbing 1919.
6. Statens Sygekasseinspektorat: Beretning om Den spanske Syge, 20. september 1919
7. Indberetning til Statens Sygekassedirektorat fra embedslæge Friis, Falster.
8. Stubbekøbing Avis, januar 1919
9. Ak, hvor forandret, LASA, 1999

Minder fra en rejse med m/s Sibonga i 1955 som skibsdreng

Af Hans Peter Strange Jørgensen

Forleden fandt min kone under oprydning blandt nogle gamle breve en lille seddel påtrykt: Det østasiatiske kompagni og nedenunder: Modtaget d. og så en punkteret linje, hvorpå jeg med blyant har skrevet 24/5 1955. Derunder har jeg med ungdommelig skrift skrevet: ½ kg Monarch og underskrevet med R-dreng og mit navn.

Den lille seddel er en bestillingsbon fra min tid om bord i ØK-skibet Sibonga, hvor besætningen hos hovmesteren - høkeren, som vi kaldte ham - kunne købe øl, snaps, cigaretter, chokolade og småfornødheder som sæbe, tandpasta o.l.

½ kg Monarch var fyldte chokolader fra Anton Berg - og det ved at mærke længe før der gik discount i de Bergske chokolader. Sådan ½ kg Monarch var lige en passende mængde til en 15-årig R-dreng til en aftenstid. Ak, ja - det var dengang, man kunne inhalere et sådant kvantum chokolade uden at gå ud af facon. I dag ville det såmænd være tilstrækkeligt blot at SE på den tomme dåse.

Den kunne i øvrigt erhverves for den nette sum af 6,50 kr., som dengang var en hel del penge for en R-dreng, som i Kompagniets terminologi var den officielle betegnelse for en restaurationsdreng. Det var en titel, jeg ikke brød mig særligt om. Den osede for meget af kartoffelskrælning og opvask - beskæftigelser, der lå under mit niveau, mente jeg. Næh, så var der mere Schwung over maskinkammerdreng, selv om beskæftigelsen nu ikke var væsentlig mere hæderværdig, idet den bestod i rengøring i maskinmestrenes, elektrikerens og maskinassistenternes kamre, baderum, gange og toiletter. Men reelt sorterede jeg under restaurationspersonalet, hvis chef var høkeren.

Et tilfælde ville, at en god bekendt, der ligeledes som ung har sejlet i et af Kompagniets skibe, omtrent samtidig gjorde mig opmærksom på en kronik i Jyllands Posten, hvor kronikøren fortalte om sin tid som R-dreng om bord i Øk's Malacca først i 60-erne. Atter om bord i Sibonga.

Atter om bord i Sibonga

Jeg læste kronikken og var igen den 15-års knægt, der fik en oplevelse for livet. Jeg var atter maskinkammerdreng på m/s Sibonga, fornemmede stemningen i skibet, mærkede lugtene, hørte lydene og følte rysterne og skibets duven, rullen og vælten sig i søen, mens erindringerne boblede frem. Det er mærkeligt, man kan huske begivenheder, der ligger 62 år tilbage, som var det i går, men ikke hvad man lavede i formiddags.

Rederiet ØK er jo forlængst en saga blot, men så vidt jeg ved, er der ingen nuværende rederier, der ansætter store knægte til at udføre rengøring, servering, opvask o.l. for at uddanne dem som kommende mandskab på deres skibe. Hvad jeg oplevede i Sibonga er derfor historie, hvilket har bragt mig til tasterne i håb om, at min beretning kan ha' interesse for eftertiden.

Ide og stædighed

I dag kan det undre mig, at jeg kom ud at sejle som stor knægt. Der lå absolut intet i kortene om, at det skulle blive mig forundt at komme ud at opleve verden, som for såkaldt almindelige mennesker først langt senere blev tilgængelig. Jeg må i dag til min forbløffelse konstatere, at min forhyring på m/s Sibonga ene og alene kan tilskrives min egen stædighed. Ingen i min familie har sejlet til søs, så der var absolut ingen stolte traditioner at bygge på, men på et tidspunkt har min far åbenbart givet op og ladet knægten få sin vilje, og en skønne dag drog jeg til København for at søge hyre på ØK's hovedkontor. Her skulle man op ad en høj trappe til den imponerende bygning, og dørhåndtaget på den kæmpemæssige dør sad nærmest i øjenhøjde – der skulle jo indgydes respekt. Vel inde i bygningen mødte jeg for første gang den særlige kompagnikultur og ØK-ånd i form af en ualmindelig storsnudet og nedladende yngre kontorist, som uden på nogen måde at lægge skjul på sin foragt for et Guds ord fra sidste kartoffelrække sendte mig til Kompagniets læge for helbredsundersøgelse. Med attesten i hånden returnerede jeg til førerbunkeren, hvor jeg fik at vide, jeg ville høre nærmere, når og hvis der blev hyre.

Noget skulle jeg lave, til der var hyre, og jeg blev ansat som det, man i dag ville kalde logistikchef hos C. Henriksen, Torvet i Saksøbing, som dengang var byens førende kolonialforretning. I de mere beskedne 50-ere nøjedes man med at kalde jobbet bydreng. Ved ansættelsen sagde jeg ærligt til hr. Henriksen, at jeg var hyresøgende, men fik alligevel stillingen og havde 4-5 gode måneder der.

*Hans Peter Strange Jørgensen
i 1955*

Hyre

Og så en dag i det tidlige forår 1955 var der brev fra ØK, at jeg var forhyrret om bord på m/s Sibonga, som befandt sig i dok på Nakskov skibsværft at regne fra 4-5 dage frem i tiden. Opsigelse hos Henriksen, pakning af sydfrugter og af sted til værftet. Ad trapper og gangbroer kom jeg op på det næsten mennesketomme skib og fik anvist mit kammer og derefter sat til at vaske en kæmpestor fedtet opvask op. Da skibet jo lå i dok, var alle afløb spærret, og varmt vand var der heller ikke noget af. Så snart sejlede vasken med gråt, fedtet opvaskevand, viskestykkerne lignede gulvklude, og på bestik og service var fedt og sovserester blot blevet lidt mere jævnt fordelt. Jeg kan huske, jeg med gru tænkte på, hvordan de kommende måneder ville forme sig. At alt om bord var sat på stand-by, fordi vi lå i dok, tænkte jeg vist ikke på, men i løbet af dagen ankom resten af besætningen, Sibonga kom i vandet, og skibet lavede op. En skønne dag var vi søklar og blev bugseret ud af Nakskov fjord med slæbebåde for og agter. – Sibonga var efter min mening et smukt og velproportioneret skib. Særlig stævnen var flot med stærkt udfaldende stævnsider. Skibet var på 9600 tons og havde midtskibs en maskine på omkring 9000 Hk, som gav en fart på ca. 16 knob. Det særlige ØK-koncept levnedde plads til 12 passagerer, som sejlede med over kortere eller længere distancer.

Mit kammer

Vi boede 2 drenge sammen på kammeret, som vel var 2,5 x 3,5 meter og sov i tværskibs køjer på en tyk skumgummimadrass. Den tværskibs placering af køjerne var i kombination med den tykke madrass ubehagelig, når Sibonga rullede, idet man hvert andet øjeblik lå med hovedet væsentlig lavere end krop og ben og følte et tryk i hovedet. Derudover havde madrassen den virkning,

at når krængningen var ved at nå yderpunktet, følte det, som kroppen fik et ekstra skub i retning mod hovedet. I min køje havde jeg lavet en krængningsmåler, som med søen på tværs kunne vise både 30 og 35 graders krængning til begge sider, og under de omstændigheder kunne det godt knibe med at sove. Under det firkantede køje var der en kort briks, og på skottet modsat køjerne et lille fastmonteret bord med tilhørende stol. Ved fodenden af køjerne var der to små skabe. Kammeret var i dækshøjde, og lige ud for var der et udluftningsrør fra en smøreolietank, hvorfra fed oliehorn strømmede op. I varmt vejr var det en ubehagelig lugt, så snart køjet i roligt vejr blev lukket op. Vi boede lige ud for maskintoppen, og støjen fra maskinen var absolut hørlig, men egentlig ikke generende, da den var monoton, så man snart ikke hørte den. – Sibonga var et helt lille sejrende samfund med officerer, telegrafist, matroser, tømmermænd, kok og kokmath, bager, tjenere, vaskedesse/kahytsjomfru og os 4 drenge som rengøringspersonale og opvartere i officersmessen. Jeg tror, vi i alt var en besætning på 36 - et tal, man i dag forbløffes over i et skib på 9600 tons, når man betænker, hvor langt ned det i dag er lykkedes at knibe besætningen på nutidens kæmpestore skibe.

M/S Sibonga bygget i 1953 på A/S Nakskov Skibsværft

Over Finland til København

Vel ude i Langelandsbæltet blev kursen sat syd om Lolland og østpå mod Finland, hvor vi anløb Kotka for at laste papir i store ruller - vel sagtens avispapir. I den finske bugt var der stadig drivis, og her så jeg for første gang skærgård, hvad der betog mig meget. I Kotka var der kvindelige havnearbejdere. Jeg troede, det skyldtes, at mange mænd var blevet dræbt under krigen, men langt senere læsning af sølitteratur har lært mig, at det er der tradition for i Finland, idet søfolk om bord i sejlskibene har berettet om den samme skik længe før den 2. verdenskrig. -

Turen gik tilbage til København, hvor min søster og svoger kom for at hilse på. De fik en stang cigaretter, og de øvrige drenge havde svært ved at tro, Bente var min søster. "Hun er fan'ne flot, er det virkelig din søster?" lød kommentarerne.

Vi fik en del proviant om bord, og så gik turen til Hull i England.

Over Nordsøen.

Sejladsen over Nordsøen blev ret dramatisk, og det var en heftig debut for en landkrabbe som mig. Det blæste hårdt - hvor hårdt ved jeg ikke - men Sibonga væltede sig i hvert fald bravt. På agterdækket stod 12-15 tromler med hver 200 liter smøreolie surret til lønningen. Pludselig sprængtes surringen under en overhaling, og tromlerne rovsede i vildt kaos rundt på dækket. Nogle blev slået læk, og søvand og olie lavede dækket om til en veritabel glidebane, hvor dæksbesætningen med livet som indsats prøvede at få styr på de løbske tromler. Det lykkedes, uden at nogen kom til skade, men dæk og opstående så ikke godt ud efter den omgang.

Exit de gule ærter, ulykke og maskinskade.

Samtidig med at det gik vildt til på dækket, kom jeg vaklende hen ad vores gang med kurs mod kabysdøren. Klamrende mig til maskinskottets håndgreb ser jeg pludselig en meget stor gryde med et elegant hop forlade komfuret trods slingrerigget og på forunderlig vis lande på dørken med bunden nedad for med rasende fart at rovse ud af mit synsfeldt og et splitsekund senere brage ind i skottet. Et sekund senere kom indhold og gryde væltende tilbage over dørken mod styrbords side og så tilbage til bagbord.. Jeg kunne ikke dy mig for at stikke hovedet indenfor i kabyssen for at se omfanget af svineriet. Det viste sig, at ved sammenstødet med skottet var de gule ærter blevet slynget ud

af gryden med så stor kraft, at ikke alene skottet, men også dækket (loftet) var sølet ind, og herfra drev det ned og sluttede sig til den del af indholdet, der pladrede frem og tilbage over dørken.

Under oprydningen glider kokken i sølet, griber for sig og får fat i en kødkrog, som flænger hans hånd og ene finger op. Han bliver sat i land og kommer under behandling, da vi kommer i havn, men da vi efter nogle måneder atter kommer til England, hørte vi, at han havde fået amputeret armen formentlig pga. koldbrand.

Vi fik en anden kok om bord, som må ha' lært faget på et cykelværksted. Det var absolut ikke fremragende mad, han lavede, og på et tidspunkt blev han sat fra bestillingen som kok for passagererne, og høkeren måtte ta' over og lave maden. I sin visdom serverede kokken en dag grisesylte, mens vi var på varmen. Sylten var ved at smelte og stod og bævrede frem og tilbage i rulningerne fra de lange dønninger. Den gik urørt ud igen! -

Mens vi lå og væltede i søen i Nordsøen, begyndte maskinen at gøre knuder. Det viste sig senere, at der på en eller anden måde var kommet syre i smøreoli- en, som havde tæret de bløde hvidmetallejer til krumtapakslen, og for at klare situationen måtte den ene cylinder efter den anden sættes ud af drift. Det be- virkede, at hele skibet rystede kraftigt, men det lykkedes os på et par cylindre at hakke os over i læ af England og ind gennem Hulls dokporte, som klappede i bag os og ikke blev åbnet igen, da havnearbejderne påbegyndte en måned- lang strejke. Os gjorde det nu ikke så meget, da tiden blev brugt til at splitte maskinen totalt ad for at få den bragt i orden igen. Den historie tog hårdt på l. mester, som var skidesur og svær at omgås på resten af rejsen. For mit eget vedkommende betød havariet og strejken, at jeg fik lejlighed til om søndagen at ta' på busture ud i omegnen, og da der var gået kludder i sejlplanen, fik vi i flere havne længere liggetid end normalt, og den benyttede jeg i størst muligt omfang til at få set mig om.

Messen

Hvor vi R-drenge spiste i begyndelsen af rejsen, husker jeg ikke, men en dag fandt vi ud af, at nu ville vi til at benytte vores messe. Da vi fik låst op, mødte der os et ubeskriveligt svineri af madrester på borde, bænke, dørk og skotter, hvor kakerlakker piskede rundt. Vi fik gjort rent og lavede den aftale, at vi på skift gjorde rent én uge ad gangen med den krølle, at hvis en af os blot én dag glemte at gøre rent, var næste uge også hans. Det er lige ved at kunne trøste i min 78-årige halvsenile glemsomhed, at jeg stod for rengøringen en god del af tiden! – En dag, vi kom ind i messen, lå der en stor, ulækker lort på dørken

med tilhørende afbenyttet papir. Det viste sig dog, at det var bageren, der havde lavet fis med os, idet objektet var af rugbrødsdej, og substansen på papiret sovs, han havde fået i kabyssen.

To nederlag

I Hull led jeg en aften et nederlag. Vi fire knægte og koksmathen ville i byen og havde aftalt at bestille en taxa i gaten. På vejen derop drøftede vi, hvem der skulle bestille den. "Det klarer jeg", sagde jeg i bevidsthed om at være den eneste, der havde en eksamen. Da vi kom til gaten, forsøgte jeg med mit fineste mellemskole-engelsk, men blev ikke forstået og forstod selv ikke en dyt. Smathen måtte ta' over, og der stod jeg.

Kort efter led jeg endnu et nederlag, men denne gang var det selvforskyldt. Det kom på tale at arrangere en fodboldkamp mod besætningen på et andet dansk skib. Der var - og er - ikke meget, der interesserer mig mindre end fodbold, og i min uvidenhed kunne jeg ikke forestille mig, den fodboldkamp blev til noget, så da jeg blev spurgt, om jeg ville være med, sagde jeg ja og lod, som om det var netop det, jeg havde drømt om. Men minsanten om der ikke var fodboldstøvler om bord og en grusbane i nærheden. Jeg måtte bagefter høre en del om min indsats i den kamp! Hvor dum kan man være? -

Efter en god månedstid var strejken slut og maskinen i orden, så vi kunne forlade Hulls kringlede dokker. Det var længe før bovpropeller gjorde slæbebåde overflødige, og det var imponerende at se de to slæbebådes skippere prikke Sibonga rundt om alle hjørnerne i dokken med den ene arm ude af styrehusets vindue, kasketten på snur og en cigaret i munden.

Over kanalen og Atlanten.

Efter den lange stilleliggen var det godt at komme ud og se nye horisonter. Vi tog last i flere store havne i Tyskland, Holland, Belgien og Frankrig. Størst indtryk på mig gjorde de enorme ødelæggelser i Hamborg. Hele gader og blokke var væk, men de fleste steder dog ryddede for bygningsrester og brokker. Jeg skulle selvfølgelig en aften i Sankt Pauli, hvor jeg så de imødekomende piger sidde i vinduerne, men havde ikke noget, jeg skulle ha' klinket. - Le Havre var den sidste havn, inden vi løb ud i Atlanterhavet med kurs mod Vestindien. Turen over var særdeles behagelig med ofte spejlblankt hav. Alligevel rullede vi ret kraftigt i de lange seje dønninger, men det var så bløde rulninger, at det ikke generede.

Endnu et nederlag.

På vej over skulle vi ha' brandøvelse, og ifølge brandrullen skulle jeg stille på agterdækket med en skumslukker, der hang på 2. dæk. Skumslukkeren var et stort tungt skrummel af kobber, som altid skulle være velpudset. Den var foroven forsynet med et håndtag, men var så høj, at den ikke kunne bæres i strakt arm, så den var ret anstrengende at transportere. Da jeg kom til trapperne, blev det endnu værre, og hvad var så mere naturligt end at ta' fat i bunden med den anden hånd og bære slukkeren vandret? Nej, vel? Men det var et signal til bæstet om at give sig til at skumme. Og det i sådan et grad, at det halve af agterdækket blev dækket af et tykt lag skum! Jeg følte mig til grin, og der var da også almindeligt morskab, men ingen skældte ud, og kommentaren var kun: "Så fik vi da set, lortet fungerer". Men skum og blankt kobber er to uforenelige størrelser, for kobberet irrede noget så forfærdeligt, og jeg fik et hulens mas med at få skrumlet pudset op igen.

Klemte fingre.

En dag i søen kom jeg til skade med venstres hånds fingre. Dørene ind til maskinmestrenes kamre var venstrehængslede set ude fra gangen og kunne lukkes 180 grader op ind i kamrene, hvor en kraftig klemme tog fat i døren, så den kunne stå åben uden at smække frem og tilbage i søgang. Når jeg gjorde rent, lukkede jeg døren helt tilbage, så den blev grebet af klemmen. En dag jeg var færdig på et kammer, satte jeg venstre hånd på karmen i hængselsiden, lænede mig ind og rykkede døren ud af klemmen og smækkede den i – over mine fingre! Det gjorde afsindigt ondt, for dørene på Sibonga var ikke den slags papdøre, man i dag bruger til husbyggeri, men virkelig gedigne teaktræs-døre. Jeg fik fat i 1. Styrmand, der fungerede som læge ombord. "De fingre ser sku' ikke godt ud, Peter. Dem kommer vi til at skære af", sagde han. Jeg blev forbundet og havde lært noget om lukning af døre! Heldigvis fik jeg ikke men af uheldet, men det varede en rum tid, inden jeg kunne vride en gulvklud op.

Sankt Thomas.

Efterhånden som vi kom sydpå, blev vejret mere og mere lunt. Især aftnerne var vidunderlige, og jeg benyttede lejligheden til at nyde det ptagtfulde vejr oppe på bakken. Dengang sejlede man i Kompagniet med udikig på bakken om natten. Det var noget pjat, idet man oppe fra broen, som lå adskillige meter højere end bakken, kunne se et skib længe før udkiggen, som kedede sig bravt og gerne ville ha' en snak. På bakken hørte man ikke maskinens larm

eller mærkede rystelserne fra den. Kun bovandets brusen var hørligt, og så godt som hele himlen havde man udsigt til med alle dens stjerner. Den eneste vind, man mærkede, var fartvinden, og i horisonten lyste genskinnet af lyn fra tordenvejr i det fjerne. Jo, det var herlige aftner og nætter.

Charlotte Amalie på Sankt Thomas var vores første anløbshavn. Det var mit første møde med troperne og en fantastisk oplevelse. Byen ligger ved en naturhavn, som i kolonitiden gjorde den til Caribiens vigtigste handelscentrum og Danmarks næststørste by! Jeg nåede flere gange at komme op i byen, hvor jeg så de gamle danske gadenavne, som er bevaret og også Fort Christian. – Fra Sankt Thomas løb vi til Curacao for at bunkre olie i Emmastad, hvor Shell havde et meget stort raffinaderi, hvor der oparbejdedes Olieprodukter fra Venezuela, som kun ligger 60 km mod syd. Hele området stank af olie, og der har sikkert været en massiv forurening. A propos forurening brugte Sibongas hovedmotor 12 tons olie i døgnet. Inden olien kunne bruges i motoren, skulle den centrifugeres. Det skete løbende døgnet rundt, og centrifugeringsresten blev pumpet i en tank – som tømtes i havet om natten!

Gennem Panamakanalen.

Kursen blev sat mod Panamakanalen, som var en stor oplevelse. Sibonga blev forspændt 6 elektriske tandhjulskomotiver – 2 for, 2 midtskibs og 2 agter – og så gik det ellers op gennem sluserne til Gatunsøen, hvor vi ankrede op, så vi fik lejlighed til at bade i det varme, men uklare vand. En lejder blev hængt ud over siden, som vi mindre modige kunne kravle ned ad, mens de tapre sprang i fra lønningen. Jeg var ikke helt tryk ved det, men fik da en svømmetur. Efter nogle timer lettede vi, og så gik det mod sluserne ned til Stillehavet og nordpå langs kysten af Mexico. Vi fik igen nogle døgn i søen, hyren drejede, og vagterne skiftede. Kedsomheden må ha' sænket sig for det søvante mandskab, men for mig var det hele nyt og spændende.

På Atlanten, i Det Caribiske Hav og også i Stillehavet var der hele tiden noget at se på: Portugisiske orlogsmænd som er en slags gopler med meterlange brandtråde, som skal være særdeles ubehagelige at komme i berøring med, og som har en stor blålilla blære, de holder sig flydende med, flyvefisk som bryder vandoverfladen og svæver måske 100 meter lavt over vandet på flugt fra dolphiner og andre fjender, ligesom vi så delfiner, som fulgte skibet og legede foran stævnen.

Drikkeri.

Vi R-drenge kunne ikke købe alkohol hos høkeren, så skulle vi ha' lidt fest, måtte vi gå ad omveje. Men ellers var det mit indtryk, at der var rigelig adgang til de våde varer, selvom der vistnok var en grænse for, hvor meget man kunne købe om ugen. Der var i visse kredse om bord et ret massivt drikkeri. Når jeg siger i "visse kredse", hænger det sammen med, at der fra gammel tid var skarpe skel mellem de forskellige besætningsgrupper, idet officer og menig besætning var to verdener. Jeg tror også, maskinofficererne blev betragtet som et fremmedelement, hvilket øgenavnet "smedene" siger en del om. De var, set med dæksbesætningens øjne og måske også navigatørernes ikke rigtige sømænd, men nærmest et nødvendigt onde. Det var i det hele taget et meget hierarkisk samfund, hvor man holdt sig til sine ligemænd – også hvad drikkeri angik. –

På vej hjem over Atlanten havde motormand Carl fødselsdag, og den blev fejret med et ugelangt drikkegilde i motormandsmessen. Hvis en motormand under højtideligholdelsen af Carls fødselsdag forvildede sig ned i maskinen for at forsøge at passe sin vagt, blev han omgående hældt op igen, da det var alt for farligt at ha' ham vaklende rundt dernede. Man kan undre sig over, at sådanne forhold kunne passere, men måske har Carl og kompagnoner aldrig fået hyre i Kompagniet igen? Til deres undskyldning skal siges, at de alle havde en sådan alder, at de havde gjort 2. Verdenskrig med sejlene i maskinen, hvor chancerne for at komme levende op i tilfælde af torpedering eller mine-sprængning ikke var for store. Et sådant nervepres må givetvis ha' mærket sin mand resten af livet. Et par af dem havde da også oplevet torpedering, men var sluppet med livet i behold.

Et særligt forargeligt drikkeri fandt sted i pantryet til dæksbesætningens og motormændenes messe, idet bådsmanden - en primitiv og ubehagelig stodder – åbenbart havde sat sig i hovedet at gøre dæksdrengen til alkoholiker. Den arme knægt ravede rundt i en fortløbende brandert sponsoreret af bådsen, men ingen greb ind. Hvis der ikke havde været det før omtalte hierarki, kunne skipperen ha' interesseret sig lidt mere for, hvad der gik for sig om bord i hans skib og grebet ind, så den slags blev stoppet.

Som nævnt måtte vi knægte ikke købe spiritus om bord, men selvfølgelig skulle vi også ha' snablen dypet. Hvor vi fik spiritussen fra, husker jeg ikke, men første gang vi holdt drikkegilde i vores messe, blev vi alle i løbet af meget kort tid kanonfulde, så det må ha' været stærke sager, vi var kommet i besiddelse af. Ham, jeg boede sammen med, blev endnu mere medtaget end jeg, så for at få ham bugseret over på vores lugaf, måtte jeg ta' et godt tag i ham. Værre blev det, da jeg skulle proppe ham op i overkøjen, men det lykkedes.

Han var dårligt kommet op, før han kastede op. Vi havde til aften fået spaghetti i tomatsovs. Det var ikke noget smukt syn, men til hans ros skal det siges, at da han var færdig med at ofre, var han så ædru, at han selv magtede at få rengjort sin køje og lagt sengetøjet til vask. – Ved den lejlighed lærte vi at gå mere forsigtigt til værks, når vi fremover skulle more os.

Forbavsende Koldt

På vej nordpå fra Panamakanalen blev det gradvis koldere. Det var der for så vidt ikke noget mærkeligt i, da vi jo sejlede mod nord. Det mærkelige var, at det blev koldt, som det gjorde, al den stund vi var på breddegrad med det nordlige Afrika, og så meget mere som vi nu befandt os midt om sommeren på den nordlige halvkugle. Jeg frøs som en lille hund i en alt for tynd snor, men endelig forbarmede man sig over os og satte varme på radiatorerne. De blev opvarmet med damp, så enten var de kolde eller gloende varme, men varme fik vi da. – En skønne dag anløb vi San Diego lige nord for grænsen til Mexico. Vi anløb midt på dagen, og der kunne lige blive tid til en kort tur i land. For at være på den sikre side tog jeg frakke, halstørklæde og hue på. Jeg må ha' set helt tåbelig ud, for folk gik sommerklædt, og det varede da heller ikke længe, inden jeg måtte stryge vinterudstyret og returnere til Sibonga. Jeg fik en lektie, som jeg dengang ikke forstod. Først nogle år senere erfarede jeg årsagen til den kraftige temperaturforandring: Op langs Den californiske Halvø havde vi sejlet i den californiske havstrøm og kom lige fra den ind i subtropisk klima.

Ghost Town.

En søndag, mens vi lå i San Diego, blev der arrangeret en tur til noget, der hedder Ghost Town at Knotts Berry Farm. Jeg vidste ikke, hvad det var for noget, men var der en mulighed for at få en oplevelse, var jeg med på det hele. Det viste sig at være en Wild West-by med barer, teater, fængsel og alt, hvad der hører til sådan en by. Der var også et damptog, man kunne komme ud at køre med, og undervejs blev toget overfaldet af røvere og indianere. Når toget rullede ind på stationen, sad der pile i vognenes træbeklædning. Overalt var personer klædt ud som i pionertiden, og da jeg aldrig havde set noget lignende, var jeg temmelig forvirret og vidste knap, hvad jeg skulle mene om det. Efterhånden gik det op for mig, at det hele var teater. Den slags fandtes ikke i Danmark i 1955, så der var vel ikke noget at sige til, jeg var lidt forbavset. Det var også her i San Diego, jeg oplevede min første selvbetjeningsbutik. Ved indgangen skulle vi aflevere vores tasker. Det var vi ikke særlig villige til, indtil det gik op for os, at det var af hensyn til butikstyveri, som på det tidspunkt

ikke var noget problem i Danmark, da vi endnu handlede ”over disken”. Men også det, at vi selv skulle finde varerne, var nyt og uvant. En tredje mærkelig ting var, at der var musik i butikken over et højtaleranlæg, og det var musik, vi aldrig før havde hørt. Mens vi derhjemme hørte ”Der sidder en vovse i et vindu” og ”Kender du Svend Åge”, var Elvis Presley gået på banen i USA, og det kan ha’ været ham, vi hørte, men ved forleden at høre ”Rock around the Clock” i radioen, mener jeg nu, det var mere i den stil. Nyt og inciterende var det i hvert fald.

En forskrækkelse og tyfonvarsel

Nu gik det op langs USA’s vestkyst, hvor vi anløb en del havne for at ende i Vancouver i Canada, hvorfra vi gjorde venderejse. Et sted på Columbiafloden fik vi en dækslast af meget store træstammer, som vi måtte balancere hen over for at komme til bakken eller poopen. Vi lå ved et stort savværk, som fik leveret træerne til opskæring ad floden, hvor stammerne flød i hundredvis. På en lang transportkæde, som gik ned under vandet, blev stammerne trukket op og ind på savværket. Det så spændende ud, og pantrydrenge og jeg vovede os ind på værket, hvor nogle gevaldige rundsav skar stammerne op til tømmer. Vi kom ind, hvor vi næppe havde adgang, ad en løbebro, der gik langs transportkæden. Der var ingen mennesker at se, og vi dristede os videre, netop som en mægtig kævle blev trukket ind på savværket. Stammen stoppede lige ud for, hvor vi stod, og pludselig blev den grebet af nogle svære arme, der sprang frem under den og med vildsom kraft løftede den op over vore hoveder og kastede den ind på savbordet, som til alt held for os var til den modsatte side af, hvor vi stod. Det hele skete så hurtigt, at vi overhovedet ikke nåede at reagere, men det kan nok være, vi blev forskrækkede. Alt skete tilsyneladende uden menneskelig indgriben, men pludselig fik vi øje på en operatør, der sad højt oppe i et glasbur og grinede af os.

Vel ude i Stillehavet igen kom høkeren en dag og sagde, der var tyfonvarsel, og at jeg skulle surre alt løst på kamrene. Det lød alarmerende, og jeg for rundt og gjorde, hvad jeg kunne. Men tyfonen fusede ud, og det hele blev til ingenting andet end lidt vælten i søen.

Afsaltning

Vi var igen ved at være nede på varmen, og en dag oplevede jeg at blive afsaltet, hvilket er meget ubehageligt. Varmt var det, og svedte gjorde vi, og tørstig blev man. Og hvad gør man så? Driker, selvfølgelig. Det lettest tilgængelige var det kolde vand, der var på vores gang lige ved vores kammer. Det mærkelige var bare, at jo mere jeg drak, jo mere tørstig blev jeg, og samtidig følte

jeg mig mere og mere udmattet, så jeg til sidst dårligt kunne slæbe mig hen til vandhanen. Jeg følte mig desuden konfus og omtåget, men heldigvis så en af de garvede søfolk min situation og blev straks klar over, hvad der var galt med mig. Jeg fik noget salt og limejuice, og i løbet af et par timer havde jeg skruet i vandet igen. Men jeg lærte noget ved den lejlighed!

Indkøb på Sankt Thomas

Efter at ha' besøgt forskellige havne på vej sydpå gik vi atter gennem Panama-kanalen og anløb igen Sankt Thomas. Denne gang var jeg i A.H. Riises Store, som er grundlagt af en dansker i kolonitiden og i hvert fald i 1955 stadig bar hans navn. Her købte jeg en kasse med 8 flasker rom for 12 dollars. Flaskerne gemte jeg i mit rengøringsskab, og på vej over Atlanten fik vi drukket godt en flaske, men da vi kom til engelsk havn, gik rygten, at det sorte gæng ville komme om bord. Det var toldere, som iført sorte kedeldragter nærmest splittede skibet ad for at finde smuglergods, fik jeg at vide. Jeg blev så forskrækket, at jeg tømte alle flaskerne i toilettet! De sorte kom, og jeg tror nok, der blev fundet en del, men det var de færreste, der var så stolte af at blive afsløret, at de selv omtalte det. - Et snedigt gemmested for smuglervarer havde bageren fundet. I gangen, man kom ind i fra agterdækket, plejede der at stå en ølkasse, hvor de tomme flasker blev lagt. Dengang var der 50 øl i en kasse, som var af træ, og flaskerne lå i lag med bunden skiftevis den ene vej og den anden vej. Denne kasse havde bageren tømt for flasker, lagt sine varer i og dækket dem med tomme flasker. Tolderne vadede lige forbi kassen uden at fatte mistanke, og bageren var bagefter meget kry over det påfund.

Pligtforsømmelse

En dag på vej hjem over Atlanten kom messedrengen, Mess, med et meget svedent grin og sagde, at 1. mester ville tale med mig. Jeg var straks klar over, hvad sagen drejede sig om: Uden for hans kammer lå en måtte, og netop den dag havde jeg af en eller anden grund lagt fejebakken på plads i mit skab to dæk længere nede, men glemt at feje en mindre dyngfejeskarn ved 1. mesters dør op. I stedet for at hente fejebakken gjorde jeg som en vis statsminister mange år senere. Jeg kom op til 1. mester, der som sædvanlig så muggen og sur ud, og jeg ventede en ordentlig skideballe. Men han pegede bare på måtten og snerrede: "Få det væk". Hvordan 1. mester havde opdaget mit sjusk, er mig en gåde, men måske var det et dagligt ritual for det sure trok at løfte måtten for at se, om Peter havde snydt ham. Det var mig også en gåde, hvordan Mess var

blevet klar over, hvad jeg skulle stille hos 1. mester for, men det ville Mess ikke fortælle, og jeg kan ikke forestille mig, at 1. mester skulle ha' fortalt Mess, hvad sagen drejede sig om. Et er sikkert: Jeg havde aldrig gjort det før - og i hvert fald heller ikke siden.

Farlig leg.

Det var nu blevet efterår, og Atlanterhavet var blevet en hel del mere uvenligt end på vej vestpå. En dag fandt vi knægte på en leg. Vi havde ret kraftige søer bagbord ind foran for tværs, og søerne væltede ind over lønningen på fordækket, og vandet kom styrtdende agterover gennem den knap 2 meter brede passage mellem lønning og aptering midtskibs for at fortsætte hen på agterdækket. Det var ikke hver sø, der væltede ind over lønningen, og legen bestod i længst at turde blive stående ved lønningen for i sidste øjeblik at springen ind i det ca. 1 meter dybe hak, der var i apteringen og hage sig op i vriderne på jerndøren, der i dårligt vejr beskyttede den indre dør, og lade vandet passere under sig for så så hurtigt som muligt at komme ud at stå ved lønningen igen. En morsom, men ikke ufarlig leg.

En uhygelig oplevelse

Vi var nu ved at nærme os Europa. Første anløb var Dublin, hvorfra vi gik til Liverpool. En aften gik jeg her i land alene uden at lægge mærke til, hvilket nummer pieren, vi lå ved, havde. Da jeg vendte tilbage, var det bælgmørkt - virkelig mørkt og tilmed tåge, og jeg anede ikke, hvor Sibonga lå. På pierne lå store overbyggede åbne opbevaringslader i næsten hele pierens bredde, hvor alle mulige varer lå stablet op mellem hinanden. Det var mig umuligt at se, hvor jeg kunne gå, og jeg måtte famle mig frem for hvert skridt i virvaret. Pludselig fornemmer jeg, jeg ikke er alene, men kan absolut intet se. Jeg står stille for at lytte og bliver mere og mere sikker, der er nogen i nærheden. Jeg var hunderød og havde ikke ret meget at skulle ha' bedt om. Pludselig bliver en skarp lygte tændt lige i hovedet på mig, og en grov stemme stemme siger: "What in the blue perfekt hell are you doing here?" Jeg får fremstammet, at jeg leder efter mit skib. "Which Ship?" snerrede stemmen. Da jeg siger Sibonga, bliver tonen en hel anden. Manden viser sig at være en ganske flink vagt, som følger mig til skibet og formaner mig til en anden gang at lægge mærke til, hvilken pier vi ligger ved. Ja, den aften lærte jeg også noget!

Hovedrengøring

Rejsen nærmer sig sin afslutning, og styrmandskammerdrenge begyndte at snakke om, at inden vi kom hjem, skulle vi ha' vasket alt ned overalt i kamre, gange, toiletter og baderum. Han var en flink fyr og havde gjort en rejse før og kendte proceduren. Underligt at jeg skulle høre om den hovedrengøring fra ham og ikke fra høkeren, som var min foresatte. - Et andet eksempel på manglende information var, at det var mig umuligt at få en vagtplan for mestre og assistenter, så jeg ikke risikerede at banke dem op for rengøring, hvis de havde haft vagt om natten. Det skete af og til, og der er ikke noget at sige til, at de blev sure, når det skete. Vagterne skiftede nemlig med afgangstidspunktet, så det var ikke let at regne ud, hvornår de enkelte havde vagt. Men de sure og sløve trok til 1. og 2. mester kunne ikke få rodet sig sammen til at gi' mig en plan. Jeg fik den aldrig, og som følge deraf var det tit med lidt nervøsitet, jeg bankede på.

I det hele taget husker jeg tiden om bord som af og til præget af, hvad man i dag ville kalde stress. Ikke fordi arbejdet på nogen måde var stressende, for jeg havde god tid til at lave mit arbejde. Men alt det nye jeg oplevede, alt det ukendte, usikkerheden om jeg nu fik set noget i den næste havn, usikkerheden på om jeg havde opfattet afsejlingstidspunktet rigtigt, så jeg ikke blev agterudsejlet osv. gjorde, at jeg husker tiden om bord, som om jeg levede i en spændingstilstand. Det har jeg selvfølgelig ikke gjort hele tiden, men måske forholder det sig sådan, at jeg bedst husker de stressede situationer.

Vi havde om bord et lille bibliotek, som telegrafisten administrerede. De herlige stunder, jeg tilbragte med at læse Johannes V. Jensens "Den lange rejse", Kaj Munks "Foråret så sagte kommer" og flere andre bøger, som jeg ikke husker, var i hvert fald ikke stressende.

"Eftertanker"

En dag kom høkeren og spurgte, om jeg ville med på næste rejse. Jeg havde megen lyst, for tiden om bord i Sibonga havde absolut været en oplevelsernes tid for et lille Guds ord fra landet som mig. Hver dag en ny horisont (sådan da) og i hver havn nye oplevelser. Selvfølgelig bliver det også hverdag, og kedsomheden indfinder sig, men det stadie havde jeg slet ikke nået. Havde jeg sagt ja, ville jeg ikke i dag ha' siddet med en ikke udlevet drøm om et liv til søs. Problemet var bare, at jeg havde lovet min far kun at ta' den ene rejse, og det løfte følte jeg mig bundet af. At rejsen så blev næsten dobbelt så lang som planlagt pga. strejke, maskinhaveri og deraf følgende rod i sejlplanen, er en anden ting.

Jeg må da også indrømme, at som søfarten har udviklet sig med få timer i land ved container- og olieterminaler langt pokker i vold fra alting, ikke er den sejlads, jeg oplevede i 1955. - Men min tid om bord i Sibonga har alligevel på sigt givet mig meget, idet en livslang interesse for skibe og sejlads blev grundlagt - en interesse, der har givet mig utroligt mange gode oplevelser.

Landets arkiver gik i 2017 sammen om at lave en landsdækkende erindringsindsamlingskampagne "Giv det videre". Ovenstående erindringer er en af de mange gode fortællinger, der kom ud af det. Selv om kampagnen nu er afsluttet, er lokalhistorisk Arkiv altid interesseret i at modtage erindringer og opbevare dem.

Apoteker Bunkeflod

Af Michael Lykke Andersen

Før man fortæller om apoteker Bunkeflod og hans familie – som han skabte sammen med mølle-ejer Fibigers søster, Mathilde – er det nok nødvendigt, at adskille et apotek, som det man går ind i i dag, med det man ville møde i midten af 1800-tallet.

Dengang kendte man ikke patent-medicin. I dag er patenter hovedbestanddelen af medicin, mens "slange-olie" og andet tøjleri var, hvad almindelige fupmagere, der rejste fra by til by med løfte om mirakuløse helbredelser af snart sagt hvad som helst, tilbød borgerne. Og det var en reel trussel mod hæderlige apotekere.

Den medicin, man kunne få på apoteket, ville næppe tilfredsstille en borger i nutidens Danmark. Det var relativt svage midler, lavet på urter - og hvad man ellers havde erfaring for ville virke. Livet på et apotek var meget anderledes end i dag. Man lavede selv alt, det meste i jydepotter. Her lavede man de forskellige sorter af Oxymel (sur honning). Det blev fremstillet ved at inddampe honning og eddike til en form for sirup. Det har sikkert ikke smagt godt, men var et populært middel dengang. Og havde været det siden Hippokrates havde anbefalet det som middel mod dårlig mave.

Man brugte også jydepotterne til at brænde gips og alun i. Begge dele kender man i dag. Om end alun ikke er så populært længere. Haarlemmerdråber var et svært produkt at fremstille. Her skulle man opvarme linolie og svovl til præcis 165 grader (uden termometre – man brugte en gåsefjer, som bøjede sig i præcis det korrekte øjeblik og så skulle man have potten væk fra ilden, inden den eksploderede). Haarlemmerdråber har det finere navn "Oleum sulfurato-terebinthinum". Det var et vidundermiddel, der hjalp på det meste. Dråberne blev indtaget på sukker, og det blev også lavet som salve f.eks til indgnidning i hænderne. Samtidig tog det sikkert livet af en del apotekere, eftersom det var ganske farligt at fremstille. Ikke kun brand, men også en giftig lugt kom ud af forsøgene.

I 1826 blev den første recept på morfin ekspederet på Gammeltorvs Apotek i København. Før det var ekstrakt af birkebark det mest effektive smertestillende middel. Æter og kloroform var først i deres begyndelse som bedøvende midler. Af andre potente midler kendte man kun arsenik og Sublimat (kvik-sølvklorid), som begge var gifte og fremstillede i store mængder.

Man lavede også slik – Altheapasta, der smagte som marengs og Kongen af Danmark-bolsjer – blommemos og andet godt til børnene. Apotekerne lavede også korkpropper, klistrede poser og megen anden husflid.

Så det var et ganske anderledes sted, end vi kender det i dag.

I 1856 hed apotekeren i Stubbekøbing, Høm. Men han fik en alvorlig depression – som vi vel ville sige i dag. Dengang sagde man blot at et stort mørke kom over ham, og han besluttede at sælge sin forretning. Køberen var Hans Christian Bunkeflod, som var af gammel, dansk præsteslægt. Bunkeflod var født den 14. november 1828 i København. Han blev udlært i 1855 og arbejdede en kort tid i Thisted – og lidt længere i Slagelse. Han fandt sin kone på Falster og slog sig ned her. Hans kone var født på Berritzgaard ved Saksøbing og de to blev gift i 1858 og fik i årenes løb 11 børn.

Dermed var et nyt par klar til at overtage apoteket. Og Bunkeflod var interesseret og engageret i sin nye by. Han var i et og alt en modsætning til Høm, der havde sat et depressivt præg på apoteket. Hans Christian Bunkeflod var et glad menneske. Man talte dengang om "sangvinikere". Han blev i 1866 medlem af Ligningskommissionen i byen, i juni 1874 medlem af Byrådet – hvor han sad til sin død. Han var medstifter af Stubbekøbing almindelige Sygekasse. Andetsteds berettes om hans samarbejde med byens øvrige støtter og pengemænd. Han havde sine egne holdninger til, hvad et apotek skulle være, nemlig ikke en almindelig handelsvirksomhed, og undgik al reklame. Han opbyggede skranken med skyderuder som på et postkontor.

Stubbekøbing Apotek 1915

Foto:Hugo Matthiessen

De mange børn var ikke gratis. Heller ikke i 1800-tallet. Og mens de ældste sønner havde fået gode og dyre uddannelser, blev det lidt mere småt, efterhånden som børneflokkene voksede. I 1872 solgte han sine jorder fra til senere Justitsråd Scheel og i 1873 nedrev og ombyggede han udhusene og indrettede et ishus. I øvrigt en idé, hans yngste søn Ernst, senere forsøgte at bruge i Nicaragua (s.d., red.)

I starten af 1880'erne begyndte de mange år ved Jydepotterne at sætte sit præg på Bunkeflod. Hans hjerte og nyrer havde det ikke godt. Det betød også, at hans syn blev stærkt forringet. Hans lyse sind hjalp ham dog til at klare de stød, tilværelsen gav ham. I en historie om apoteket frem til 1904 hedder det, at han var "en kærlig Fader, der med sin dygtige og evnerige Hustru skabte et udmærket Hjem".

Den 22. december 1884 ville hjerte og nyrer ikke mere. Apoteker Hans Christian Bunkeflod blev 56 år gammel.

Kilder: Familiens papirer

Lolland-Falsters Historiske Samfunds Aarbog 1914

Apotekerens børn

Af Michael Lykke Andersen

I slutningen af 1800-tallet og frem til 1907, havde Stubbekøbing en apoteker, der hed Bunkeflod. Oprindeligt hed han Hans Christian Allesen. Hans kone var Helene Marie Natalie Fibiger. Sammen fik de 11 børn. Navnet Bunkeflod havde apotekerens familie fået kongelig tilladelse til at bruge, efter en forfader, der havde modarbejdet den svenske besættelse af Skåne. Forfaderen var præst og var nær blevet henrettet på et skånsk torv. Hans kone fik dog købt ham fri og han kom til Danmark. Bunkeflod var dengang en lille, skånsk by. I dag er det en forstad til Malmö. Den ligger hvor Øresundsbroen anløber Sverige.

Det var ikke noget ringe job, at være apoteker Stubbekøbing. Oprindeligt havde familien ganske mange penge, og de første sønner fik gode uddannelser. Senere kom de mange børn til at koste familien lidt af velstanden, så apotekeren måtte sælge en del af sine jorder fra. Han var dog stadig en af byens "store sønner" og var med til at starte Stubbekjøbing Dampskibsrederi.

Meget håb var lagt på skuldrene af den ældste søn, Hans Allesen de Fine Bunkeflod. Han blev født i 1860 og var begge forældres guldklump. Der er bevaret en del af hans breve og en lok af hans hår. Det kunne synes en mærkelig ting at bevare, men det har en historie. Den 6. juni 1880 sendte apoteker Ruge, Maribo et telegram til sin kollega i Nykøbing:

"Hr. apoteker Lassen, Nyk.Fl.

Behag besørge dette Telegram pr ridende Bud strax til adressaten Stubbekjøbing, da Telegrafkontoret der er lukket: Sognepræsten Stubbekjøbing – Bevis mig den godhed at forberede apoteker Bunkeflod og hans Hustru paa, at deres søn uden al tvivl er omkommet i eftermiddag paa søen. Den kæntrede Baad og hans Hat funden; men flere timers søgen efter Ham forgjebes".

Hans blev fundet død den næste dag. Og det var et hårdt slag for både apotekeren og hans kone. De var et populært par i byen. Apoteker Bunkeflod var kendt som en glad mand. Og at han også var glad for sin hustru, vidnede de 11 børn om. Fruen var gravid med den yngste datter, da den ældste søn døde ved en sejlulykke.

Efter Hans var den ældste datter Anna Marie. Født året efter, i 1861. Hun fik aldrig selv en formel uddannelse. Men det var hende, der stod for daglig undervisning af alle sine mindre søskende. Hun blev gift med en apoteker Carl Pedersen i Næstved. Men han døde ung, og hans familie var ikke venlige overfor hans enke, der måtte flytte til København uden særlige midler. Men hun havde heldigvis egen familie, der stod bag hende. Hun døde i 1936.

Tyge var næste i rækken, født 1863. Han fik en smuk karriere inden for Det danske Toldvæsen, hvor han endte som øverste chef for Toldvæsnet i København, med eget kontor i Amaliegade. Han døde i 1935.

I 1865 fødte Christian. Han blev maskinmester og arbejdede det meste af sit liv i det hæderkronede, danske rederi, Norden. Men endte dog sit aktive liv i færgefarten. Han beretter selv, at årene – og ubåds-sænkningerne – i første verdenskrig tog hårdt på hans nerver. Men han holdt dog ud og fik et otium i Helsingør. Han døde i 1928.

Frits Philip blev født i 1867. Han havde en stor interesse i damptog og startede ved Statsbanerne i 1885, hvorefter han arbejdede sig op, så han i 1925 blev stationsforstander i Vraa. Som følge af sin stilling havde han fri rejse i Europa, hvilket han flittigt benyttede sig af. Den længste rejse gik til Algier i 1895. Han døde i 1935.

Femte søn er Holger, født i 1869. Efter at have været i lære i Randers, prøvede han lidt forskelligt, men kom i 1902 til Magasin du Nord, hvor han nåede at få 25 års jubilæum som førstemand i engros-afdelingen for hårde hvidevarer.

Næste i rækken var en pige, Johanne. Født i 1871. Hun blev gift med Albert von Magius. Han var rådmand i København og således en mand med magt. Og den var han ikke bange for at bruge til at skaffe familien fordele. Flere børn og børnebørn fik gode stillinger i Københavns kommune. Og Johanne blev derfor ét af omdrejningspunkterne i familien.

Helene blev gift med en apoteker – eller i det mindste en cand. pharm. For Jørgen Holm brugte ikke sin uddannelse, men var fuldmægtig i Klasse-lotteriet i København. Født 1873 og død i 1949.

Emilie var næst yngste pige. Hun blev aldrig gift, men levede sit liv som telegrafassistent på Frederiksberg. Hun blev født i 1875 og døde i 1959. Den lejlighed hun boede i, blev bombet og ødelagt under den fejlslagne bombing af Shellhuset i 1945, hvor Den franske Skole blev ramt.

Ernst var den yngste dreng og var også den, der kom længst væk. Han blev født i 1877, levede det meste af sit liv i Nicaragua og døde 1939. Hans historie fortælles efterfølgende.

Og som rosinen i pølseenden kom Signe som blev født i oktober 1880. Hun blev aldrig gift, men levede et respektabelt liv som postassistent i København. Hun var storproducent af bryllups- og festsange.

Det var Tyge, der tog initiativ til, at alle søskende skulle skrive et levnedsløb. Nogle gjorde meget ud af det, andre næsten intet. Men for alle børn er der samlet en smule. Og breve, samt diverse sange til bryllupper er lagt ind i hver sin mappe.

Hermed har byen fået et unikt billede af en familie, der startede helt centralt i byen og derefter har strakt sine vinger ud over hele landet – og dele af verden.

”Det sorte får”

Af Michael Lykke Andersen

Ernst Allese de Fine Bunkeflod blev født den 3. august 1877 i Stubbekøbing. Han gik i skole på Bogø private Realskole. I juli 1893 afsluttede han skole med præmiljæreksamen, hvorefter han tog den farmaceutiske prøve i latin, så han var parat til en uddannelse som apoteker.

I første omgang gik turen til Stubbekøbing Apotek, hvor han ifølge lærebrevet udstedt af apoteker Reddelin i 1897 havde ”*modtaget saavel praktisk som theoretisk Undervisning. Han har i laboratoriet fremstillet 18 kemiske og 38 galeniske præparater (forskellig medicin) og indført en kortfattet beskrivelse af disse arbejder i medfølgende Laboratoriejournal*”. Desuden havde han indsamlet og ordnet et hebarium på 200 plantearter.

Efter også at have bestået den farmaceutiske medhjælpereksamen kunne han kalde sig exam. pharm.

Derefter lader det til, at Ernst tabte interessen for livet som apoteker. Han startede på en kandidatuddannelse, men opgav.

Bryggeren

I stedet for apotekerfaget satte Ernst sig for at lære bryggerifaget. Først rejste han i 1902 til et bryggeri Budapest, året efter til Wien, hvorefter han havde erfaring nok til i sommersemestret 1904 at komme ind på *Kgl. Bayer Akademie für Landwirtschaft und Brauerei Weihenstephan*, verdens ældste bryggeri. Her bestod han med så flotte karakterer, at han nok mente, at selv hans broder Tyge måtte erkende, at han trods alt kunne noget, selv om han på et tidspunkt havde kaldt Ernst ”familiens sorte får”.

I 1905 vendte han tilbage til Danmark som brygger og fik ansættelse på Albani i Odense.

Men et år efter fik han atter udlængsel. Denne gang tog han længere væk, nemlig til USA. Her lykkedes det ham at skrabe kapital sammen, så han kunne åbne et bryggeri i Mexico.

Inden vi fortsætter den historie, et kort indskud om apoteker Bunkeflod. Han var kendt som en ”sangvinsk” mand – altså en mand med et godt humør, der skabte glæde omkring sig. Også en impulsiv mand, der tog chancer ind imellem. Sammen med et par af Stubbekøbings fremtrædende eminencer –

herrerne Boas og Wulff – skabte han Stubbekjøbing Dampskibsrederi. Det var en satsning, der gav gode penge i afkast til indskyderne. Primært på grund af heldige køb og salg af skibe og fordi man satsede stort ved ikke at forsikre skibene. Det gik godt og gjorde driften billigere og afkastet større.

Måske har Ernst hørt familien fortælle om den glade historie. I hvert fald gjorde han faderen kunststykket efter og sparede forsikringen på bryggeriet væk. Desværre for Ernst havde han ikke faderens held og det uforsikrede bryggeri nedbrændte.

Det gjorde næppe noget godt for hans omdømme i New York, og kort tid efter forlagde han residensen til Managua i Nicaragua. Her havde han forskellige mindre firmaer – et af hans breve har adressen "The Nicaragua Ice Co.". Mestendels lever han dog af at give engelsk-undervisning. Don Ernesto, som han kaldes er omhyggelig med at fortælle familien om sine succeser. Når han omtales i spanske aviser, får familien referatet ord for ord – på spansk.

Benet

På et tidspunkt falder Ernst i hjemmet og brækker sit ben og ligger 38 timer, inden han får hjælp. Han bliver opereret flere gange og får pillet splinter ud, men der går betændelse i det, og han må ligge så længe, at han er ved at få koldbrand i hælen. Om det er fordi, han ikke kommer rettidigt til læge, eller lægen er uduelig, vides ikke, men under alle omstændigheder ender den historie med, at han får benet sat af. Familien tilbyder ham at sende penge, så han kan komme hjem.

Don Ernesto skal nu ikke rejse nogen steder. Men han takker for de danske aviser, han får tilsendt. Han nyder at læse om forholdene i Danmark og beder flere gange om at få aviser tilsendt. Da han efter uheldet får træben, er aviserne også gode at fore træbenet med.

Hvordan det var at være Ernst Allese de Fine Bunkeflod får man først og fremmest et indblik i ved at læse hans breve. Måske var han et sort får – eller måske var han bare en stædig mand med en lyst til eventyr. For eventyr – det får han.

De fleste breve er til den ældste søster Marie. Det er der intet mærkeligt i, når man betænker, hvordan familien Bunkeflod var opbygget. Marie fik aldrig selv nogen uddannelse. Men hun stod for hjemmeundervisningen af alle sine søskende. Og hele vejen igennem livet, var det Marie man gik til, når der var problemer. Hun var simpelthen fugemassen, der holdt familien sammen. "Hvad vil Marie sige til det?" var det stående spørgsmål blandt de øvrige ti søskende.

Brevene

Fra de første breve, der viser en lidt usikker ung mand, der er ydmyg og venesæl, til de senere, der viser en mand med en social indignation, en mand, der har meninger om alt – næsten i overflod - ligger de væsentligste breve midtvejs. I årene fra 1915 – 1925 er det en mand, der er midt i livet og fundrer over, hvad han skal bruge det til.

Selv om man får et indtryk af en lidt trist skæbne ind imellem, når man læser Ernsts breve, så var han ikke en mand, der bare gav op. I et rørende brev til søsteren Marie, da hendes mand er død, ser man en lidt anden og blødere side af Ernst – og får en fornemmelse af, hvorfor hans familie altid tog sig af ham og bekymrede sig for ham.

Brevet er skrevet, mens Ernst boede i New York - på adressen 465 west 131 street, der i dag er en særdeles celeber del af Manhattan, men nok ikke var helt så hip dengang. Ernst beklager sig i hvert fald over, at New York har flere væggelus end resten af verden lagt sammen. Kort tid efter skriver han et brev til sin mor, hvor han fortæller at han skal starte som direktør på "Cervecheria Cuauhtemoc i Monterrey, Mexico".

"Da Pladsen skal tiltrædes strax beder jeg dig sende mine Breve til..."

Fra Mexico rejste han ret hurtigt til Nicaragua, hvor han kom til at leve resten af sit liv.

USA's "jødepolitik.

Ernst kommer aldrig til at holde af USA. Hele livet ud, bevarer han et anstrengt forhold til det land, der skaffede ham investorer til hans mislykkede bryggeri-eventyr.

USA's besættelse af Nicaragua i 1912 og mange år frem havde han kun afsky for.

"Her gaaer alt saa godt eller saa skidt, som den amerikanske Jødepolitik vil tillade det, det er baade Synd og Skam, den maade de gaa frem paa; de har indsat en amerikansk borger – en Adolfo Diaz, en ren Karklud, som absolut ikke har noget Parti eller nogen Tilhængere, og som de kunde gøre med, hvad de ville – som præsidet og holder ham der med våbenmagt, det er imod Landets grundlov og imod Folkets villie".

"At lede en Fabrik her i Landet er slet ikke saa let som det ser ud til, navnlig fordi vi kun har indfødte Arbejdere – og dem kender du maaske fra andre spansk-amerikanske Lande her i Troperne – til at udføre en hvid Mands Ar-

bejde; mangler man materialer, tager det, hvis de er Bestilt pr. Cable – 3, eller 5 Maaneder før samme ankomme til Managua. Fragten fra Hamburg til Corinte (Managua Havn ved Stille-Havet; med Atlanterhavet har vi ingen Forbindelse) koster gennem Magellan Strædet 60 Mark pr. Ton, over Panama Kanalen 90 Mark pr. Ton, synes Du ikke det Røveri?”

Også den danske politik får uvenlige ord med fra Nicaragua. Hvad enten det er pharmaceuternes arbejdsaktioner mod apotekerne eller Danmarks holdning under 1. Verdenskrig, er Ernst klar med holdninger og argumenter. Men holdningerne begynder at forsvinde fra hans breve, som årene går. I stedet kommer der rigtige erindringer og oplevelser tilbage til familien.

Pumaen

“For et Aars tid siden drog jeg – sammen med en amerikaner, der blev skudt i sidste Revolution – op til Grændsen af Honduras for at søge Guld. Det var en meget Haard og anstrengende Tour, vi var inde i Urskoven for over 8 Uger, et par Indianere fungerede som Lastdragere, men selv maatte vi foruden vore Vaaben dog bære 12-20 Pund Provisioner (Ris, brune Bønner, Salt, Løg, Svinefedt, Kaffe og Revolverpatroner). Vi fandt en lille mine, som jeg vil sælge, saa snart en stor engelsk mine i samme deel af Landet, aabner op, nu kunde jeg næppe faa mere end et par hundrede Dollar for den, hvor jeg senere rimeligvis kunde faa 4000-5000 Dollars. Det var en – om end besværlig, ubekvem, anstrængende og haard Tour – meget interessant Tid; vi skød det kød, vi behøvede og ikke mere, for at Affaldet ikke skulde tiltrække for mange, vilde Dyr, med vore Revolvere – Geværer havde vi overhovedet ikke med (de vilde have været uanvendelig hvor vi var, da Skoven i reglen var så tæt at vi ikke kunde se mere end 2-4 Meter fremad). Æventyr oplevede vi ingen af – kun et par smaating, som for Eksempel én gang, da jeg vilde skubbe en Gren til side og samme viste sig at være en giftig Slange – hovedet var i hvert fald meget bredt – en anden gang (det var paa Vejen derop) var jeg af en eller anden grund staaet af; da jeg steg op igen var Hesten meget nervøs, og da jeg drejede mig, saa jeg en stor Løve (Puma er vel rigtigere) kigge paa mig. Skyde turde jeg ikke af frygt for at saare, uden at dræbe, skyde Sporerne og ride væk, hvad Remmer og Tøj kunde holde, turde jeg heller ikke, saa både Hest og jeg forholdt os saa rolige som muligt var, under de forhåndenværende Omstændigheder. Pumaen gjorde det samme; dog pludselig begyndte den at hvæse ad mig, et vældigt spring og – væk var den med Halen mellem Benene. Vi red tilbage, men fandt den ikke mere i Nærheden. Jeg tror, den var lige saa

utilpas ved min Nærværelse, som jeg var ved dens, udover dette passerede intet Værd at Omtale, naar jeg undtager, at enkelte steder var der uhyggeligt mange Giftslanger og masser af Boa Constrictors."

At Ernst havde mistet sit ene ben kom ikke for alvor til at ødelægge hans glæde ved livet og eventyrene. Han tog på et tidspunkt sin trofaste hest (hvis det da var den samme, der hilste på pumaen tidligere) og red ud til Stillehavet. Med sit træben gik han ud og tog et bad i Stillehavet – for så havde han også prøvet det:

"Saadan et Vand og saadan en Kyst, skulle I bare have i Danmark, Vandets Temperatur 27 grader C. Luftens 30-32 grader C.. At svømme er ikke saa let med ét ben, men Fornøjelsen er lige stor."

Og fra Eventyret går Ernst lige tilbage til at brokke sig over de stedlige forhold. Strømmen er alt, alt for dyr. Ikke som i Danmark *"I faar jo strømmen fra Sverige"*.

Nu begynder det også at blive tydeligt, at livet ikke længere er så lyst for Ernst. Fra problemerne med at drive virksomhed i et uland er det nu forholdene i hans lejlighed, der optager ham. Han har måttet flytte. *"Der var for mange Mosquitos hvor jeg boede"*. Nu har han så fået sig et værelse - og da han har lært at gå uden brug af krykker, er det fint.

"Mit værelse er 18 meter langt, 7 meter højt og 5 en halv meter bredt – en ret underlig Form efter danske forhold – naa, med en bræddevæg har jeg afskildt 6 Meter, som jeg bruger som Soveværelse. Det ser slet saa godt ud og er rimeligvis sundere paa grund af manglen paa Mosquitos, Malaria har jeg ikke haft i lang Tid, og i sidste Maaned tog jeg 2 et halvt Kilo til i Vægt "

Ernst Allese de Fine Bunkeflod lever det meste af sit liv langt væk fra den familie, som han hele tiden fastholder et kærligt forhold til. Ind imellem ganske ironisk, men altid med kærlige ord, og med tanke på de yngste medlemmer – mange af hvilke han aldrig havde set, men stadig spørger ind til og opfordrer til at få lært så meget som muligt.

Han dør i 1939, 62 år gammel. Vi lader ham få det sidste ord i et brev fra 1931 til søster Marie, på hendes fødselsdag:

"Marie, jeg kan desværre ikke komme personlig med min lykønskning, men den kommer fra Hjertet og i Tankerne skal jeg være hos Dig hele Dagen og Din skaal skal jeg drikke i dansk Øl. Hjertelig hilsen til Eder alle, men ganske navnlig til min kære gudmoder og min guddatter.

Din heng. Broder

Ernst"

Jørgen Thranes rejser

Af Michael Lykke Andersen og Karin Suhr Rasmussen

Om morgenen tidlig ved 6-tiden spadseredes. Først op til Vengen, som ligger 1277 meter over Havet og består af en Del spredte Bygninger og tillige har en Station for Bjergbanen.

Sådan indleder Jørgen Thrane sin dagbog nr. 2 om sin rejse i Tyskland og Schweiz i juli 1910. Vi kender ikke den første dagbog.

Det stod næppe skrevet på hans dåbsattest, at han skulle blive en eventyrer og globetrotter. Født i Truelstrup by, Falkerslev sogn, som søn af Lars Olsen Thrane, var hans fremtid udpeget: Han skulle være bonde.

Jørgen og broderen Ole Thrane (med hvide huer) og deres forældre

Og bonde blev han. Men hans rejselyst kunne ingen tage fra ham. Og i årene 1910 og 1912 var han rundt i det meste af Europa. Senere tog han på længere rejser, bl.a. til Argentina, hvor han sikkert også har skrevet dagbog, men dem har vi desværre ikke. Rejser var noget helt andet dengang, end hvad vi oplever i dag. Og Jørgen Thrane nedskrev omhyggeligt, hvad han oplevede.

Dagbogen og en lignende fra 1912 er en del af en aflevering med ejendoms-papirer og meget andet fra familiens ejendom i Truelstrup fra 1851 til 1947.

I de mange papirer kan man bl.a. få svaret på, hvad, for eksempel, en dragon i 1849 skulle gøre med hensyn til sin skægvækst:

"Hvorledes aftages Skiægget? 2 a 3 Gange ugentlig; over munden bliver Alt stående, men maa ikke sværtes, ej heller maa, hvor naturlig Skiæg mangler, noget paamales, eller noget falsk paahæftes".

"Maa en Menig træde ind til en Foresat med Kappen paa? Nei! Den skal hen-lægges eller hænges udenfor."

Foreløbig – tilbage til rejserne.

Fra Vengen skulle efter Planen, Turen være gaaet til Vengel alp, men ved en Fejltagelse kom vi en anden Vej over: Mittelalp".

I dag er området et ganske celebret turistmål om vinteren. Dengang var ve-jene nærmest ufarbare; *"endte i ubetydelige Alpestier"*, siger Thrane. Men han og hans hjælpere strider sig videre *"af slette Veie"* og kommer forbi Klein Scheideck, Eigergletscher, Eismeer, Eigervand.

"I Restaurationen kan man faa alle mulige Forfriskninger til en meningsløst høj Pris. 50 Centimer for at opholde Sig derinde".

Så Thrane med følge tramper resolut tilbage til Eismeer, hvor forholdene var mere tålelige. Og herfra til Grindelwald. Igen ad utålelige veje, der nu tilmed er stejle. Men Grindelwald er en smuk by, der ligger i 1051 meters højde og har 3400 indbyggere i 1910.

I år 2018 kan den lille bjerglandsby prale af 314 hoteller i luksusklassen, samt en betragtelig del pensionater og B&B's. Jørgen Thrane ville nok have betaket sig for at se prislisterne.

Han så i stedet på den betagende natur. Med bjergene Eiger og Wetterhorn knejsende lige op ad byen, er her nok at se på. I området findes også det berømte Reichenbach-vandfald, hvor Sherlock Holmes endte sine dage. Vistnok

"Paa Alpegræsgangene gaar baade Mænd og Kvinder og slaar, Græsset er ikke langt, men ret som en Børste."

Herfra er det slut på vandringerne. Jørgen Thrane går ombord på et tog, der bringer ham til Interlaken og derfra med en damper via Aare-floden til Bern.

Den er, som Thrane beretter, med sine 80.000 indbyggere (1910) den naturlige hovedstad i den Helvetiske Republik. Jørgen Olsen Thrane mener, at Bern giver et ejendommeligt indtryk, fordi man ikke har fortove, men gallerier

hvorfra der er direkte indgang til allehånde butikker. Men til gengæld falder han for bygningen *Bunds Gebau*. Det er formentlig den meget smukke parlamentsbygning, han taler om. Beliggende lige ved floden Aare er det en meget imponant bygning.

Videre i rask galop. Først til Olten, ved Jurabjergene; derefter Basel. Nu er Jørgen Thrane på vej til Tyskland. Og med endnu en bjergkæde, Vogeserne, som baggrund, ankommer han til Elsass-Lothringen – som området hed i 1910. Alsace-Lorraine, hedder det i dag.

Først dog et stop i Schwarzwald, der betager den rejsende. Jørgen Thrane ankommer midt i høsten og nyder at se arbejdet.

De dyrker Tobak, Rodfrugter og Vin imellem Kornstykkeerne. Dette frugtbare Lavland strækker sig helt op til Strassburg."

I dag ville det næppe være en større omtale værd, at en mand var rejst rundt i det centrale Europa. Men for 100 år siden var turismen ikke, hvad den er i dag. Og rejser var ikke noget, Gud og hver mand begav sig ud på.

Thrane rejser videre igennem det tyske, Ludvigshafen, Mannheim, Mainz og Worms *"en smuk Stad paa den Venstre Rhinbred og i Storhertugdømmet Hessen-Darmstadt."*

I Bingen – der i dag mest huskes for den berømte Hildegard – besøger Thrane Musetårnet midt i floden og beundrer ellers slotsruinerne og de mange vinmarker. På en sejltur er der så mange ruiner, at Thrane uvilkårligt kommer til at tænke på alle de blodige slag, man i tidens løb har udkæmpet om alle disse sten.

"Rhinen snor sig i mange Bugtninger imellem Bjerge og Løbet er mange steder en Del indsnevret".

Turen afbrydes i Koblenz, hvor Jørgen Thrane indlogeres på Hotel Schipka Passet. Et pudsigt navn på et hotel i Koblenz, eftersom Sjikpasset ligger i Bulgarien. Det blev kendt under den russisk-tyrkiske krig, hvor selv de værste nedslagtninger, blev meldt retur til hærledelsen med meldingen: "Alt roligt i Sjikpasset".

Derfra går turen til Bonn, der i 1910 mest er kendt for sit universitet. Så Düsseldorf, Münster og Essen. Osnabrück, Bremen og Hamburg – og det begynder at lugte af hjemme.

"med Sporvognen til Hagenbecks Zoologiske Park. Her findes en meget righoldig Dyrebestand som nok sætter Hamburg Zoologiske Have i Skygge". "Løverne er heller ikke i Bure". "Af Sjeldne Dyr maa især bemærkes en Sø-Elefant. Det Dyr hører nærmest til Sælerne, men har en Snabel på ½ Alen Lengde."

Jørgen Thrane fortaber sig i opvisningerne med dyredressur og anden optræden (zoologiske haver var dengang i lige så høj grad cirkus som zoologi).

"Om Aftenen Afrejse fra Hamburg over Lübeck og Rostock tilbage til Danmark. Paa Færgeturen var intet videre at bemærke, ud over en smuk Solopgang over Østersøen".

Så er Jørgen Thrane hjemme på gården i to år, inden udlængslen atter river i ham.

Den næste bog med rejseoptegnelser begynder med *"I Juli 1912 var vi et selskab paa 3 personer der fik lyst til at foretage en rejse til det sydlige Udland. Rejsens mål var de norditalienske Søer, samt Milano, Verona og Venedig med Schveits som gennemgangslandet"*.

Ikke alt går efter planen for *"Vi forlod Nykøbing d. 16. juli om aftenen, og det var planen, at der skulle forceres så meget, at vi næste nat kunne overnatte i Heidelberg, men denne plan blev straks krydset, da færgen i stedet for straks at gå til Warnemünde måtte ligge stille uden for Gedser Havn paa grund af Motorskade i 1½ time, så vi først kom i land efter Hamburger-Ecspessen var afgået"*.

Til gengæld blev der lejlighed til at se nærmere på den gamle Hansestad Rostock, og efter at have besøgt den, går turen videre gennem Lübeck og Hamburg, hvor der gøres ophold.

Derefter med tog til Frankfurt am Main, hvor man ankommer efter 10½ times kørsel i stærk eftermiddagssol, så de i lighed med andre rejsende, rejste i skjorteærmer ned gennem Hanover og Hessen.

Igennem det sydlige Tysklands Schwarzwald går det: *"Toget gaar med to Locomotiver forspændt, der prustende og stønnende arbejder sig op ad den Stejle Skraaning. Terrænet bliver mere og mere vildt, og Banen snor sig i bratte Slyngninger, mest på Skrænterne, og går aldrig i lige Linie. Det går gennem Tunnel efter Tunnel med uafbrudt Stigning og ved Treiborg har man for at overvinde Stigningen måttet tage sin Tilflugt til Drejetunneller, hvor Banen i en Kreds eller Spiral går ind i Bjerget for atter at komme ud i Lyset en hel del Meter højere oppe end den røgsværtede Indgangsaaabning, som vi er smuttet ind af, og dybt under os kan vi se Sporene, som vi en Gang har passeret, og man ved snart hverken ud eller ind i den vilde Ringkørsel, hvor det er umuligt at orientere sig"*.

Jørgen Thrane er kommet til bjergene igen. Og han remser ivrigt op: "Op over det øvrige Bjergparti, hæver sig 7 Toppe i Vejret og kaldes "de 7 Churfürster". Deres Navne er Selan (2201 M), Frumsel (2268 M), Brisi (2280 M), Zustoll (2239 M), Scheibenstoll (2238 M), Hinterrüg (3309 M), Kaiserrüg (2266 M).

Hvis man søger efter de pågældende bjerge, er det ikke alle, der har samme navn, som dengang Jørgen Thrane navngav dem.

Jørgen Olsen Thrane har ikke givet eftertiden meget mere at arbejde med, end hans egne dagbøger. Der findes ikke andre kilder til, hvad han ellers lavede i sit liv. Han blev medejer af den fædrene gård, da faderen Lars Olsen Thrane døde i 1898, men solgte sin andel til broderen blot tre år senere. Gården, der ligger ved vejen fra Falkerslev til Særslev, hørte først under Skjørringe og derefter under Dalbygaard, hvor den blev købt fri fra i 1851 af Jørgen Thranes farfar. Gården ligger i Truelstrup, cirka syv kilometer fra Stubbekøbing. Den blev dyrket traditionelt med havre, benyttet brak, vintersæd, roer, byg og græs. Der var malkekøer, ungvæg og kalve og en tyr af dansk rød landrace. Derudover heste og fedesvin. (*J.C.B. la Cours Danske Gaarde, 2. samling*)

Gården i Truelstrup - billede fra Danske Gaarde.

Indleveringen indeholder foruden ejendoms papirerne også skudsmål sbøger, en bog med opgørelser over betalt ejendomsskyld og tiende. For 1911 henholdsvis 26 kroner og 25 øre for april termin og 30 kroner og 36 øre for oktober termin.

En contrabog mellem Lars Olsen Thrane og købmand C.B. Benzon viser indkøbene til gården i Truelstrup i 1870 og 1871. Det handler primært om indkøb af tømmer, men er ganske nøje skrevet op og kontraseret, når beløbene blev betalt.

En bog med indtægter for salg af æg er ganske kontant:

1906 203 kroner og 62 øre. I de første år, er der ikke skrevet noget om antallet af solgte æg, men i 1914 fortælles det, at 80 høns indbragte 369 kroner og 9 øre – frem til 1921 hvor 70 høns lagde æg for 1421 kroner og 41 øre.

Dagene på en gård på Falster var meget ens. Den ene dag fulgte den anden. Måske var det, hvad der lokkede Jørgen Thrane til at søge andre oplevelser.

I 1912 var han som sagt med to venner på vej mod Italien og var nu nået til passet over Skt. Gotthardt. Her valgte selskabet at gå over bjerget – frem for at køre igennem tunnelen, der allerede i 1912 stod klar.

"Vejen går gennem Schollener-Slugten, der er ca. en Times Gang lang, og under Vejen bruser Floden. På begge sider har man høje nøgne Granit-Klipper, og mange steder har man langs med Vejen anbragt Stensætninger, vel for at beskytte mod Snelaviner i Vintertiden."

Malende fortæller Thrane om "Teufel-Brücke" (Djævlbroen): *"En Tid efter at man har forladt Gosthenen går Vejen over en lang bro, der kaldes Teufel-Brüsche (Djævlbroen). Nær ved Broen ser man i en lille Niche, der er indhugget i Klippevæggen, et Billedhuggerværk (Maria med Jesusbarnet).*

Tæt foran og ind under Broen styrter Reus-floden sig ned med en uhyre Kraft, så at Vandstøvet står som en Røgsky ind over Broen og bruser og skummer hen ad den med Sten opfyldte Bund."

(Djævlbroen blev opført i det 12. århundrede. Ifølge legenden, var man ikke i stand til at færdiggøre den og spurgte djævelen om hjælp mod at ofre den første levende sjæl, der krydsede broen. Om det var de kloge beboere eller helgenen Saint Julian - beskytteren af rejsende, der snød djævelen ved at lokke en hund til at krydse broen som den første, kan man kun gisne om. (www.fdm-travel.dk))

"På den anden side af Broen er en lille Restaurant og tæt herved et Mindesmærke, her har en Gang staaet en Kamp mellem Russerne under Suvarov og de Franske".

Der fortsættes opad til selve pashøjen, hvor de var kommet ca. 2200 meter op og holdt et lille hvil, før nedstigningen begyndte og de kom til Airolo, hvor tunnelen munder ud, og hvor de overnattede., og næste morgen tog toget videre mod syd.

Men det store mål på denne rejse er Italien. Og fra passet går turen mod Lago Maggiore. Det er en af de største søer i alperne med 212 kvm., Den dybeste del er 370 meter og søen ligger små 200 meter over havet. Det meste af søen – 80% - ligger i Italien, resten i Schweiz.

Jørgen Thrane nyder, han er kommet til et mildere klima, selv om han stadig er i Schweiz:

"det mærkes at man er kommen Syd for Alperne, med dens Klimatiske Skellinie, lige som By- og Stednavne tyder på anden Nationalitet, hvilket også viser sig i Folketypens Fysiognomi (mest ser man det paa Togpersonalet) og også noget i Bygningstypen".

Der er også betragtelig større vinproduktion, end Thrane hidtil har set i Tyskland og Schweiz.

"Bjergene bliver lavere og Luften er varm, saa man har en Følelse af, at man er i Syden. Lucarno er en smuk lille by" konstaterer Jørgen Thrane . "Luften er varm som i de allervarmeste sommerdage i Danmark; en underlig Modsætning til Dagen før, da vi kørte og spadserede op ad St.Gotthards sneklædte Sider.

Samme eftermiddag går selskabet ombord i en damper, som sejler dem sydpå over søen, Lago Maggiore.

Næste stop bliver en lille ø – Isola Bella:

"Denne Ø er kun nogle faa tdr. Land stor; den var oprindelig en nøgen klippe, kun beboet af nogle faa, fattige fiskere. Men i det 17. Aarhundrede lod en Adelsmand ved navn Vitaliano Boromeo i løbet af en snes aar boet sejle derud fra Fastlandet, byggede et slot derovre og anlagde Haven med 10 Terrasser".

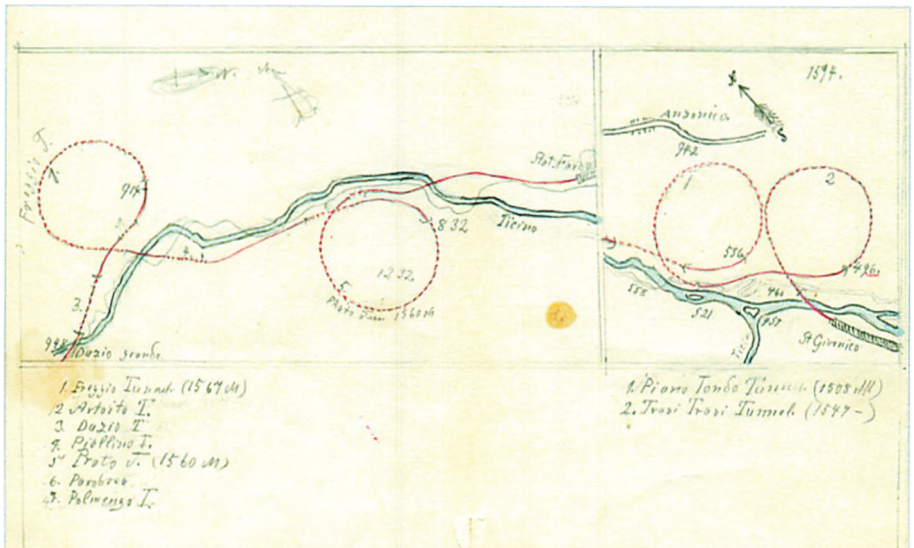
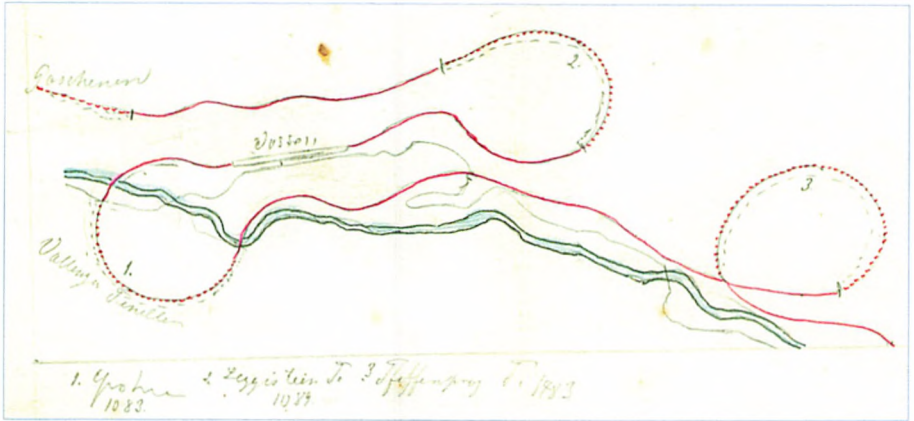
Selskabet tager ophold på Hotel "du Valpore", hvor de nyder den gode forplejning, de gode senge og ikke mindst den smukke udsigt over Laga Maggiora. Her fortæller han også: *"Kvinderne her på Øen lige som andre Steder ved de italienske Søer ligger paa knæene paa en dertil indrettet Stol og vasker deres linned i Søens vand."*

Jørgen Thrane fastslår, at han altså nu er i Kongeriget Italien.

Det danske rejseselskab forlader Isola Bella og sejler forbi øerne Isola Pescatori og Isola Madra til Luino, der ligger på søens østside. Målet er i første omgang Ponta Tresa, der ligger på grænsen mellem Schweiz og Italien. Her går de ombord på en damper for at sejle til Lugano, og så må vi tænke os til, at de også når Milano, Verona og Venedig, for her slutter rejsebogen, bortset fra nogle enkelte kortskitser, hvoraf nogle enkelte vises på næste side, og vi har desværre ikke efterfølgeren.

Jørgen Thrane fortsatte sit liv ved landbruget og boede på gården i Truelstrup til sin død i 1939, men inden da nåede han at se en stor del af verdenen.

Jørgen Thranes skitser over spiraltunneller

Degnens klokkebog i Horbelev

Af Inger Rasmussen og Kate Andersen

I 1985 skrev Allan Pedersen, daværende sognepræst i Horbelev og Falkerslev, til Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm: ” Ved understrygning af taget på Horbelev præstegård fandtes følgende hefte: ”Kladdebog begyndt 1713”. Heftet indeholder efter mit skøn en række særdeles værdifulde optegnelser vedr. Horbelev og Falkerslev sogne samt andre optegnelser af betydning for historien ”.

Præstens brev blev sendt sammen med heftet, og begge dele ligger nu registreret som *Klokkerens embedsbog* i en arkivkasse på Rigsarkivet i København.

De spørgsmål, der først melder sig angående klokkebogen er

- hvorfor blev den gemt væk?
- hvornår blev den gemt under taget?
- hvad står der i den?

Fantasien melder sig med de hurtige svar, at den blev gemt under det flere hundrede år gamle (strå)tag under krig, pest eller endnu værre ting. Virkeligheden er nøgtern, for præstegården blev bygget først i 1920'erne, hvor der herskede fred efter 1. Verdenskrig. Vi vil aldrig få svar på, hvorfor klokkebogen, som er en lille perle, blev gemt væk og af hvem.

Den over 300 år gamle Klokkebog er velbevaret, degnens skrift er smuk og regelmæssig, så hvert eneste ord i den kan tydes; naturligvis forudsat lidt øvelse i læsning af gotisk skrift.

Dens forfatter var degnen i Horbelev og Falkerslev sogn, Henrich Jacobsen Müller, som her noterede sine indtægter for ringning ved de forskellige kirkelige handlinger.

Eksempelvis skrev han i 1714 om en Baptismus dvs. dåb: ”*B 14. januar Hemming Smids Morten i Særsl. 8 Mark 12 Skilling*”.

Som det ses, betaler et barns forældre for klokkeringning ved dets dåb. Ligeledes ved vielser og begravelser har degnen noteret et beløb. Disse beløb, som vi i dag ville kalde brugerbetaling, var ikke en fast takst, men beregnet efter betalingsevnen hos de forskellige.

Ved begravelser er der dog ikke altid noteret et beløb, for også fattige sognebørn uden betalingsevne skulle jo begraves. Således blev f.eks. den 21. juni 1713 liggeren Oluf Vincentsen begravet, og degnen noterede et 0 i rubrikken for indtægter.

1713 noterede degnen en speciel copulation dvs. vielse, nemlig sognepræsten Peder Simonsen Aarhuus' vielse med Karen Helt: ” C 4 Maji Mug. Peder Aarhuus og Karen Helt, 3 Rigsdaler”.

I klockeregnskabet er der noteret endnu en post, nemlig Introduktion. En gift kvinde, som havde født et barn, måtte først deltage i kirkelige handlinger ca. 6 uger efter nedkomsten, for hun var uren. Ved Introduktionen modtog præsten kvinden ved kirkens kvindedør og førte hende ind i kirken, hvorefter hun igen var fuldgældigt medlem af menigheden. Den nyfødte skulle døbes få dage

efter sin fødsel, men dets mor måtte jo efter den tids logik ikke deltage. For en ordens skyld skal nævnes, at ugifte mødre ikke blev introducerede.

Første side i Horbelevs ældste kirkebog, tegnet af Henrich Jacobsen Müller

I klokkebogen er der også noteret udgifter, nemlig pension til den forrige degns enke. Datidens forsørgelse af enker efter præster og degne bestod i, at de enten kunne forsørges af mandens efterfølger eller indgå ægteskab med ham. Da den nye sognepræst Hr. Peder giftede sig med Karen Helt, vidste alle, at bruden var den 6 år ældre enke efter den tidligere præst. Bruden var præstedatter fra Torslunde på Lolland, og hun vidste fra sin egen mor at et ægteskab med en præst som regel efterfulgtes med et nyt ægteskab med en

præst. Da Karen Helt stod brud for anden gang, havde hun allerede født 9 børn, men der skulle komme flere til.

Degnen Henrich Jacobsen Müller var imidlertid allerede gift, da hans forgænger afgik ved døden, så han måtte afsætte en vis andel af sine indtægter til sin forgængers enke. Dette krav på pension havde intet at gøre med enkens økonomiske forhold, for denne enke var i henhold til skiftet efter den afdøde degn velhavende.

En sognedegn havde imidlertid mange andre opgaver end den nævnte klokkeringning. Han skulle hver dag ringe solen op og ringe den ned igen. Desuden skulle han undervise sognets børn i katekismus, som var *"en i spørgsmaal og svar affattet kort fremstilling af hovedstykkerne i den kristne børnelærdom"*. Der var ikke tale om, at en degn på den tid var skolelærer, men han selv skulle beherske de grundlæggende kulturteknikker skrivning, læsning og regning. Iflg. Chr. V's Danske Lov af 1683 skulle han endda være teologisk kandidat, men det var i mange tilfælde ren teori.

Den vigtigste opgave var, at degnen assisterede præsten under de kirkelige handlinger og sang. I kirken havde han en speciel degnestol, som i Nationalmuseets digre værk *Danmarks Kirker* beskrives således:

"I korets nordvesthjørne. Degnestol fra o. 1570, svarende til Præstestolen. På pultens gavl er under en halvrosset skåret to på venstre side liggende våbenskjolde tilhørende Ulfstand og Gyldenstjerne. I rygpanelet låge til et vægskab". Desværre står der i dag ingen degnestol i Horbelev kirke, og sognets nuværende præst, Mette Trankjær, forefandt ikke degnestolen ved sin tiltrædelse i 1998.

En forespørgsel i september 2018 til den nuværende redaktør af *"Danmarks Kirker"* blev besvaret som følger: *"Der er desværre ingen omtale af degnestolen i Nationalmuseets arkiver fra tiden efter udgivelsen af Mariibo Amt 1951. Hvis den er forsvundet, er det derfor formentlig*

sket uden forudgående høring af Nationalmuseet. Der kan, som du selv foreslår, være oplysninger om stolens skæbne i menighedsrådets syns- eller forhandlingsprotokoller. Det er dog min erfaring, at denne type protokoller af

og til kan være helt tavse om selv store indgreb i kirkeinventar.”

Det er altså i skrivende stund ikke muligt at følge degnestolens skæbne. I svaret fra Nationalmuseet var der vedhæftet et foto fra 1952 af degnestolens ene gavl.

Klokkeringningen udgjorde kun en del af degnens indtægter. Dels havde han nord for Horbelev kirke en jordlod, som han kunne dyrke eller forpagte ud, dels havde han del i den tiende, sognebørnene betalte til kirken. Præst og degn fik tre gange om året ved de store

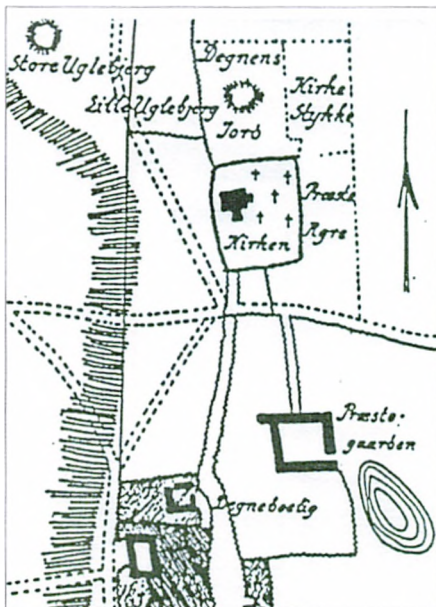
højtider jul, påske og pinse et offer, som er det gamle ord for gave. Det kunne være naturalier eller penge.

Til embedet som degn hørte en bolig, som "han selv skulle holde vedlige og forbedre, men ellers nyde fri for "Landgilde" dvs. årlige afgifter.

Degnehuset lå i Lillegade i Horbelev, men eksisterer ikke mere.

Til en degns pligter hørte desuden at bære provstetasken, dvs. bringe bispens, provstens og præstens skriftlige breve videre til nabosognets præst. Der har sikkert været en fast rute for denne provstetaske, som vi ikke kender, men vi kender afstanden til nabokirkerne: til Stubbekøbing 8,8 km, til Aastrup 5,1 km og til Horreby 6,4 km. Om degnen gik til fods eller ejede en hest, vides ikke, da skiftet

efter Henrich Jacobsen Müller er gået tabt. Men i hans forgængers, degnen Niels Olufsen Ebensøes, skifte er der opført en hest. Sikkert er, at vejen til Falkerslev førte over en bæk, hvor broen den dag i dag kaldes Præstebroen. Degnen Henrich Jacobsen har imidlertid påtaget sig en opgave, som påhvilede præsten. Han førte, hvad hans glimrende håndskrift beviser, kirkebogen i Horbelev. Sandsynligvis førte han også kirkebogen i Falkerslev, men den forefindes først fra 1712; derimod ses det tydeligt, at han som degnevikar i Horreby også førte kirkebogen. Således noterede han der i 1689 sin egen vielse: "*Copulati Domenica Invocavit bleef ieg Henrich Jacobsen Müller vice Diaconus og Ane Cathrine Steensdatter, Hans Oltes efterladte Festemoe / trolovede i Falquvorsløff Pstegrld.*" På samme side skrev Henrich Jacobsen om brudens søn: "... bleef Henrich Müllers Stifson døbt."

Som nævnt skulle degn og præst arbejde tæt sammen, hvilket kan have været problematisk, især Hvis degnen havde samme uddannelse som præsten. Henrich Jacobsen, der havde læst teologi på universitetet, men ikke var teologisk kandidat, var imidlertid musikalsk, en god kvalifikation for en degn. Den første af de 3 præster, Henrich Jacobsen kom til at samarbejde med, var provst Jacob Hansen Sadolin, som døde i den dengang høje alder af ca. 76 år i 1705 og har eftermælet ”*god, ærlig og redelig*”.

I teorien kan degnen have set, at den aldrende provst havde brug for kvalificeret hjælp og så selv har tilbudt at føre kirkebog. Men det kan også være, at en provsts ønske var lig en ordre. I dag kan vi være taknemlige for, at Horbelev har en læselig kirkebog indtil få dage før degnens død.

Den næste præst var søn af en rådmann i Assens, der efter sin fødeby kaldte sig Knud Andersen Assens. Han døde allerede i marts 1712 og efterlod enken Karen Helt, som er omtalt andetsteds.

Den tredje og sidste præst i Henrich Jacobsens tid som degn var Peder Simonsen Aarhus, et meget specielt menneske. Han var, om nogen var det, en ener, hvorfor hans liv opfordrer til nærmere beskrivelse.

Som så mange præster var han præstesøn, og hans far, magister Simon Aarhus i Halsted på Lolland, underviste selv sin søn, og det grundigt. 1696 holdt den 10årige Peder en hyldesttale for kong Chr. V. på latin og viste derefter sine evner ved at oversætte danske og tyske tekster til hebræisk. Efter disse præstationer blev drengen fundet moden til at blive immatrikuleret på Københavns Universitet og læse teologi. 1710 blev han teologisk kandidat, 1712 magister og 1713 præst i Horbelev og Falkerslev. Allerede i foråret 1716 døde den 29 årige præst, som ved siden af sin præstegerning studerede arabisk og syrisk. I Wibergs Præstehistorie omtales Peder Simonsen således: ”*Hans Nattevaagen og Studier svækkede hans Helbred, baade Hjerne og Øine.*” Man fristes til at sætte spørgsmålstegn ved, om denne manisk arbejdende sognepræst havde formået at udvikle sociale kompetencer. I sit ægteskab med forgængerens enke blev han far til 2 døtre.

Efter ca. 3 måneder kom der en ny præst til sognet, den 24 årige Hans Christopher Hansen Elers, som ligesom sin forgænger giftede sig med præsteenken. Karen Nicolaidatter Helt var altså præstekone i Horbelev præstegård med 3 forskellige præster ved sin side og fik børn med dem alle. Hun levede til 1746, så hendes sidste ægteskab varede i 30 år. Patchworkfamilier er absolut ikke et nyt fænomen

Om degnen Henrich Jacobsen Müller er det muligt at finde flere oplysninger. I Nykøbing Falster Byfoged Skifteprotokol 1691-1694 nævnes han i 1692 og 1693 som arving efter henholdsvis faderen borgmester Jacob Madsen og moderen Margrethe Nielsdatter. Han var elev på Latinskolen i Nykøbing, hvor han, før han i 1681 blev student, underviste de yngste klasser i musik. Samme år blev Henricus Jacobi Müllerus fra Nykøbing immatrikuleret på Københavns Universitet, men eksamen synes han ikke at have fået. 1689 blev han degnevikar i Horbelev, Falkerslev og Horreby og efter en rokering i 1713 degn i Falkerslev og Horbelev. 1689 giftede han sig i Horreby med Ane Cathrine Steensdatter, som var mor til en lille søn. Hun regnedes imidlertid ikke for en usædelig kvinde, for hun havde været trolovet, men hendes udkårne døde inden den planlagte vielse. Daværende fuldtud respekterede skik var, at parret flyttede sammen efter trolovelsen, som ansås for vigtigere end vielsen. Henrich Jacobsen Müller blev således først far til en stedsøn og senere til flere egne børn. 2. april 1718 døde han og blev begravet på Horbelev kirkegård.

Da sognepræsten i Horbelev sogn i 1985 sendte den nylig fundne Klokkebog til Landsarkivet, har han vel formentlig ikke overholdt den gejstlige kommandovej, som går fra præst til provst og videre til biskop. Klokkebogen ville derved være kommet i de gejstlige arkiver, som ligeledes befinder sig på Rigsarkivet, men er vanskelige at finde rundt i. Der var Klokkebogen formentlig forblevet upåagtet, og denne fortælling om Horbelev var faldet helt anderledes ud.

Derfor er vi 2 forfattere taknemmelige for, at Klokkebogen ligger direkte på Rigsarkivet og var til at finde. Den er nu affotograferet, skrevet af og ligger på Stubbekøbing Lokalkativ

Kilder:

Kirkebøger fra Falkerslev og Horreby
Brevveksling med Nationalmuseet

Litteratur: Wibergs Præstehistorie

Nationalmuseets Danmarks Kirker 3. udg. 1951

Alfred Larsen, Lolland-Falsters Degne og Skoleholdere, 1960

Anders Petersen, Sjællands Stifts Degnehistorier, 1899

Immanuel Barfod, Personalhistorie, Nykøbing F., 1851

P. Rhode, Samlinger til de danske Øers Laalands og Falsters Historic, København, 1859

1800-tals trøjer fra Nordfalster

Af Vivian Høxbro

I mit arbejde med at skrive bogen "Strik danske stjernetrøjer", lånte jeg 3 trøjer af Hanne Karstensen, som jeg kendte via vores fælles interesse: strikning. Hanne havde 3 trøjer, der alle havde tilhørt hendes oldemor, Maren Smed, født Maren Peders datter (1839-1927). Maren var gift med Jens Hansen og de boede i Aastrup på Nordøstfalster. Disse 3 trøjer var noget af en øjenåbner for mig og berettede uden ord om det særlige ved datidens nordfalsterske trøjer.

Trøjerne kaldtes nattøjer, selv om de også brugtes om dagen. De udsprang af 16-1700-tallets silketrøjer, der var strikket af professionelle strikkere syd fra og importeret til Skandinavien.

Når en barnepige el. lign. på en herregård så disse vanvittigt dyre silketrøjer, var det naturligt, at de også ønskede sig sådanne trøjer. De kopierede dem så i det materiale, de havde adgang til, nemlig uld - og på den måde vandt nattøjerne frem.

Egnspræg

Alle trøjer strikkes sådan: 1 kant foran strikket på 2 pinde, 1 kant bag på, også den strikket på 2 pinde. Derefter strikkes kanterne sammen på 4-6 pinde, og der strikkes rundt i glat ca. til ærmegabet. Herefter deles arbejdet og nu begynder mønstrene. Under halslukningen strikkes en rib, så lukkes halsens masker af og resten sættes i hvil. Nu strikkes ryggen og når ærmerne er færdige sys de i nedefra og op og skulderstykkerne tilpasses. "Skulderyømmene", der sidder ud for halskanten strikkes sammen på vrangside med 3-pinde-af-lukning. Skulderyømmens placering har jeg ikke set på trøjer andre steder. Ærmerne begynder med en kant, så strikker man videre i mønster på 4 pinde, en stjerne på en pind, et kryds på en osv. Opad tages ud integreret i mønsteret - en temmelig sindrig process.

Farvning/valkning

Jeg har læst flere steder, at man valkede trøjerne, efter at de var blevet strikket af hvidt garn og derefter farvet. Trøjerne er altså ensfarvede. I Stubbekøbing

var der i midten af 1800-tallet 3 farvergårde, hvilket beretter om, at der blev farvet en del. Men hvorfor skulle man strikke sindrige mønstre og derefter valke dem til ukendelighed? Det giver ingen mening. I "Mødrenes spor" skrev Helene Strange at man valkede trøjerne efter strikning, for at blødgøre dem, men så sandelig ikke for at lave dem til filt. Netop det faktum, at Hanne havde 3 trøjer fra samme person viser tydeligt, at man ikke valkede dem, men det gjorde hårdt arbejde, sved og tidens tand. Den ældste trøje er tydeligt mere valket en de to andre.

Hannes ældste trøje er sort, de andre grønne. Men en trøje indleveret af hestehandler P. Foged, Karlsfeldt, Stubbekøbing er højror. Det sagdes at netop de højrorde ikke kunne farves på Falster, for da blev de brunlige. De skulle farves "københavnerrøde", dvs. hos farveren, der havde til huse i det, der i dag er Politikens hus.

Strikning og mønstre

Når strikningen skulle begyndes, slog man op, men på en anden måde, end vi lærte i min skoletid. Vi lærte det, der hedder krydsopslagning, men her slog man op med drejet krydsopslagning. Mange falsterske kvinder på min alder og yngre har lært at slå op af deres mødre og bedstemødre og de slår op med den gamle opslagning. Man strikkede også anderledes, dvs. med garnet på højre hånds pegefinger og én maske ad gangen. Det gik langsomt, men det var til gengæld jævnt og fast.

Mønstrene var helt unikke. Det særlige ved de falsterske mønstre var, at mange af dem var krydsmaskemønstre. Mønstre hvor der indgik små snoninger over 2 masker. I dag er det almindeligt at strikke snoninger, men man snor kun på retsiden. På de falsterske trøjer snoede man både på ret og vrangsiden. Det er en ret sofistikeret og ikke helt ukompliceret teknik.

Af de 87 trøjer, jeg har undersøgt (60 på Museum Lolland-Falster og 27 i andre dele af landet), var der stjerner på de 59 og heraf var 29 forskellige. Stjerner var altså på mode og de tilskrives også betydning, såsom at stjerner er huller i himlen og derfor er den direkte vej til Paradis.

Kun 1 trøje har et hjerte midt foran under halsudskæringen, det er trøjen fra Stubbekøbing. Mon ikke det er bryllupstrøjen?

En lille historie

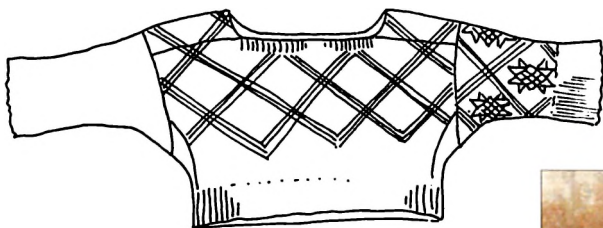
For en del år siden skulle jeg til Seattle og undervise på Nordic Heritage Museum i danske nattrøjemønstre. En norsk forfatter/forsker, Annemor Sundbø, skrev og fortalte, at der var en vist nok dansk nattrøje på museet. Jeg bad om at vi måtte se den, når jeg kom, men ak, de kendte ikke til den. Annemor

fortalte mig så, at den lå i en kasse med notatet: Vasket forkert. Da man endelig fandt trøjen var det den fineste falstertrøje, med skuldarsøm foran og krydsmaskemønstre - og selvfølgelig var den valket en smule - den var som den skulle være.

Jeg undrer mig en del over hvor disse særlige mønstre kommer fra, og hvorfor netop kvinderne på Nordfalster var så dygtige. Teknikken med krydsmasker kunne være kommet, fx. med en naver, fra Østrig, hvor man strikkede lodrette krydsmaskemønstre, eller fra Øst, fra Runö, en ø ud for Estland. Sikkert er det, at motorvejen lå på vandet ud for Stubbekøbing, så enten kan søfolk have bragt vanter fra Runö med disse mønstre - eller vi kan have bragt mønstrene til Runö. Hvem ved?

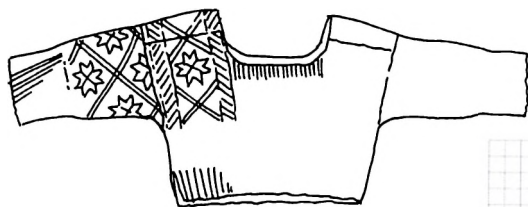
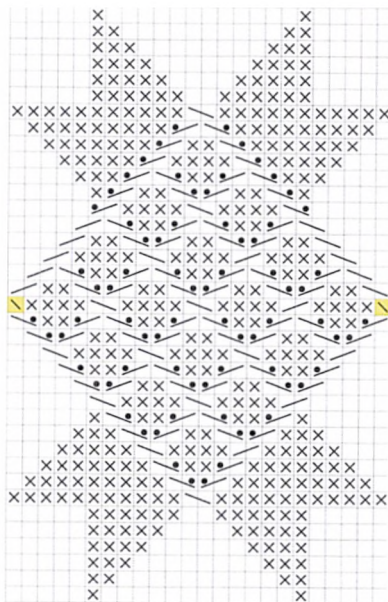
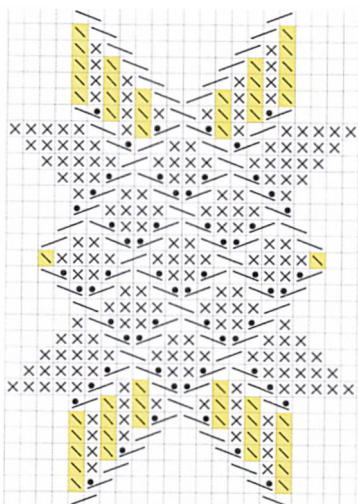
Men kvindernes dygtighed kunne gerne være kommet fra de syskoler, der efter J. F. Classens død, men dog på hans foranledning, oprettedes i 1822 i flere landsbyer i området. Her kunne pigerne dygtiggøre sig i forskellig håndarbejder.

Trøjerne fra vores område er meget teknisk spændende og fine, selv om de dog ligger anonymt, hengemt i brune kasser og syrefrit papir på museerne. Men de fortæller, at vi ikke er noget uden vores fortid og strikningen har en lang (mere end 100 år) historie, hvoraf nattrøjerne blot er et lille - om end glørværdigt kapitel.

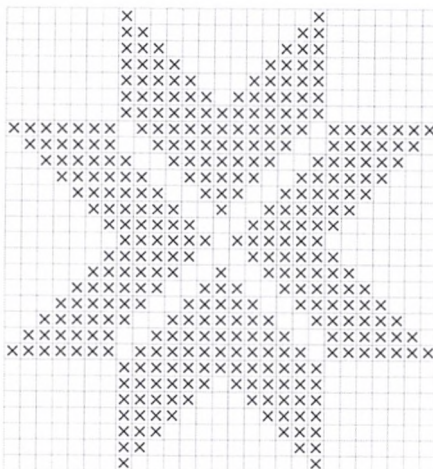

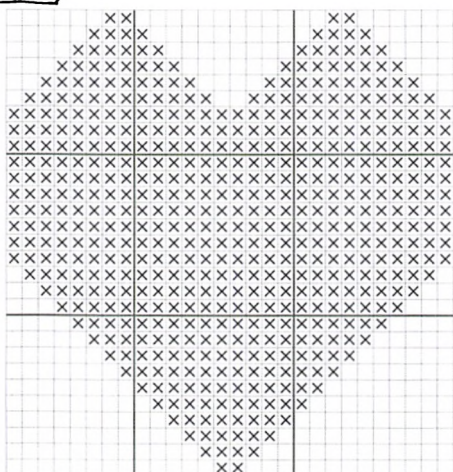
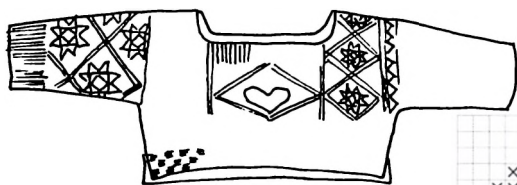
Maren Smeds ældste, sorte trøje med nogle helt fantastiske stjerner på ærmerne.
Maren Smed ses på billedet til højre.

Maren Smeds næstældste, grønne trøje.
Her er skuldersonnen flyttet lidt op og
halsen har fået en runding. Den har
enkle og ganske fine stjerner.

Trøjen fra Karlsfeldt, Stubbekøbing.
Den er højkrødet og har et hjerte foran.

RS = retsiden

VS = vrangsiden

- 1 glat maske = 1 ret på RS og 1 vrang på VS.
- 1 glat vrang maske = 1 vrang på RS og 1 ret på VS.
- 1 drejet ret.
- Sæt 1 maske på en hjælpepind bag arbejdet, 1 ret, strik hjælpepindens maske ret.
- Sæt 1 maske på en hjælpepind foran arbejdet, 1 ret, strik hjælpepindens maske ret.
- Sæt 1 maske på en hjælpepind bag arbejdet, 1 ret, strik hjælpepindens maske vrang.
- Sæt 1 maske på en hjælpepind foran arbejdet, 1 vrang, strik hjælpepindens maske ret.

Bogø-Stubbekøbing overfartens 75 års jubilæum

Af Thorvald Berthelsen

Mandag den 31. Maj 1943.

Kongesangen synges: bag ved de kongelige ses Minister Gunnar Larsen.

Den festlige Indvielse af Mønsbroen og Bogø-Dæmningen.

Dronningen og Kronprinsparret til Broindvielsen, der
overværedes af 20.000 Mennesker.

I år var det den 30. maj 75 år siden, Bogø-Stubbekøbing overfarten åbnede som moderne bilfærgesfart under den tyske besættelse. Samtidig blev Dronning Alexandrines bro (Mønsbroen) mellem Kalvehave og Møn og dæmningen mellem Møn og Bogø indviet.

Før da klarede "Bogø Bilfærge" med en kapacitet på 7-8 biler overfarten mellem Bogø og Stubbekøbing. Da der manglede færgelejer både på Bogø og i Stubbekøbing, blev der anbragt landgangsplanker fra færgens dæk til landjorden. En lille færge gik mellem Næsgaard på Falster og Borgsted på Møn. Den kunne færge 8 biler over Grønsund. Der var ingen bro mellem Kalvehave og Møn og ingen dæmning mellem Møn og Bogø. Vejnettet var selv efter Storstrømsbroens indvielse i 1937 kompliceret og uden direkte lige linje fra København til Vordingborg og Falster. Det bedste vejnet var fra Ringsted eller

Slagelse via Næstved til Vordingborg.

Der havde længe været utilfredshed med både kapaciteten på overfarten og havnenes beliggenhed. Især færgelejet på Falstersiden var langt fra optimalt. Det var udsat for isskrninger og der var langt til Stubbekøbing. Det blev derfor foreslået at flytte færgelejet på Falstersiden til Ore Teglværk, hvor der tidligere havde været en udskibningsbro, og senere at flytte det til selve Stubbekøbing. Denne løsning ville forlænge sejllængden til 2400 m og kræve store investeringer.

Først i 1937 da man besluttede at bygge Mønbroen mellem Kalvehave og Møn blev planerne for en flytning af havnene og omlægning af færgedriften til en moderne bilfærges fart realistisk, fordi den nu indgik i en helt ny vejføring fra Sydøst Sjælland (Køge, Stevns, Faxe og Præstø) over Møn og Bogø til Falster. Og fordi de gamle færger Gudrun og Koster fra Kalvehave-Koster-Overfarten så kunne overføres til færgeriet mellem Bogø og Stubbekøbing.

Det afgørende skub til den endelige beslutning gav den stigende arbejdsløshed i den tyske besættelses første tid, hvor den nærmede sig de tidlige trediveres massearbejdsløshed. Derfor blev det besluttet at iværksætte størstedelen af de nødvendige arbejder som beskæftigelsesforanstaltninger for arbejdsløse. Så dæmningen mellem Bogø og Møn blev påbegyndt allerede den 28. juni 1940.

Berit M. Christensen fra Museerne.dk beskriver optakten og de forudgående arbejder på vejkomplekset Mønbroen, Møn-Bogø dæmningen og Bogø-Stubbekøbing overfarten således i publikationen, *M/F Ida - i medvind og modvind* fra februar 2008:

”Vejkomplekset er:

- En landevej fra Aldershvile på Møn til Bogø Havn
- En vejdæmning over Letten (mellem Bogø og Møn).
- Gennemsejlingsbro i vejdæmningen.
- Nye færgelejer ved Bogø og Stubbekøbing.
- Uddybning af sejlrenden til Bogø Havn
- Bygning af ventesal og værkstedsbygning på Bogø Havn.

Den samlede pris blev anslået til 778.000 kr. Dertil kom udgifter til bygning af færgeboliger på Bogø til ca. 60.000 kr., anskaffelse af ny færge til ca. 50.000 kr. samt betaling for færgeprivilegiet til ca. 40.000 kr. Alt i alt udgifter for hele 927.700 kr.!

De følgende år blev der forhandlet frem og tilbage – blandt andet med dampskibsselskabet Stubbekøbing, som rejste erstatningskrav for tabet af sin rute.

I 1937 blev det besluttet at bygge Mønbroen, og det satte overfartsplanerne ind i et helt nyt perspektiv, da færgeriet nu kunne indgå som en del af en ny vejføring hele vejen fra Sydsjælland over Møn og Bogø til Falster. Helt konkret i forhold til finansieringen af overfarten betød det også, at det gav mulighed for, at overfarten kunne arve de færger, som før havde sejlet mellem Møn og Sydsjælland.

Der begyndte at komme skred i planerne og finansieringen af de 1.170.000 kr., som projektet nu forventedes at koste, faldt efterhånden også på plads gennem blandt andet Vej fonden. Arbejdet på dæmningen mellem Bogø og Møn kunne derfor påbegyndes den 28. juni 1940, og nøjagtig året efter var Bogø landfast med Møn. Sejlrenden blev uddybet, og arbejdet med at opføre færgelejet på Bogø blev udført som nødhjælpsarbejde i 1942.”

Som sagt kunne indvielsen af hele vejkomplekset fejres den 30. maj 1943. Mønbroen blev åbnet, det samme gjorde dæmningen mellem Møn og Bogø, og på den nye overfart mellem Bogø og Stubbekøbing sejlede de gamle færger Gudrun og Koster fra Kalvehave-Koster-Overfarten de allerførste ture.

Selve indvielsen i Kalvehave

Cyklister, bilister og hestekøretøjer strømmede til fra morgenstunden til festpladsen udfor Kalvehave Færgegård for at overvære åbningen, som blev foretaget af Kronprins Frederik, den senere Kong Frederik d. 9., i selskab med kronprinsesse Ingrid og Dronning Alexandrine. Desuden deltog ministrene Jørgen Jørgensen, Elgaard og Gunnar Larsen samt Præstø amtsråds medlemmer. Til stede var også blandt mange andre chefen for det svenske vejvæsen, Generaldirektør N. Bolinder, Stiftsamtmand Greve Reventlow, broens bygmester professor Engelund, Baron Blixen Finecke, Generaldirektør Knutzen, Rigspolitichef Begtrup Hansen, Overvejsinspektør Helsted, Formanden for Folketinget, Hans Rasmussen, og Formanden for Landstinget, Charles Petersen. Men alle repræsentanter fra den tyske besættelsesmagt glimrer ved deres fravær.

Det stod i en iøjnefaldende kontrast til indvielsen af Fugleflugtslinjen i Flintinge i 1941. Her var der overhovedet ingen kongelige tilstede, formændene for Folketing og Landsting var der heller ikke. Til gengæld var den tyske besættelsesmagt fyldigt repræsenteret med heilende honnør. Der var hele to rigsministre tilstede, trafikminister Dr. Dorpmüller og den berygtede Dr. Todt, der kostede så mange tvangsarbejdere livet som chef for Autobahnministeriet og Organisationen Todt, der byggede befæstninger.

Arbejdet med Fugleflugtslinjen blev neddroset allerede i 42/43 fordi cementen skulle bruges til Vestvolden mod den engelske invasion og indstillet i 1946. Fugleflugtslinjen blev først indviet i 1963.

Trafikminister Gunnar Larsen var godt nok med til begge indvielser, men han var ikke bevæbnet med spade og skulle ikke tage noget indledende spadestik, så den knak ikke, som spaden gjorde i Flintinge.

Besættelsens måske mest berømte billede hvor Gunnar Larsen, smågrinende sammen med Generaldirektør Knutzen, knækker spaden ved indvielsen af Fugleflugtslinjen. Det nævnes dog sjældent at billedet er taget af Folketidendes fotograf.

I Kalvehave takkede amtmand Toft Dronning Alexandrine, som han havde savnet ved Storstrømsbroens indvielse i 1937: "Jeg bringer vor dybeste tak, fordi Deres Majestæt godkendte beslutningen om at give broen navnet 'Dronning Alexandrines bro'. Såvel i gode tider som nu i mørke har Dronningen som den gode og hjælpsomme hustru stået ved vor konges side, og herfor skylder vi Deres Majestæt uendelig megen tak. **Denne bro skal til sene tider frembære mindet om en god dansk Dronning.**" Og det blev Folketidendes mellemrubrik i artiklen den 31. maj, som vi citerer fra.

Herefter talte kronprins Frederik på Dronningens vegne: "Med ønsket om at denne bro må blive til lykke for beboerne på begge sider af Ulfssund erklærer jeg på Dronningens vegne broen for åben. Et leve for Dronning Alexandrines bro."

Præstø og Maribo amter mødes

Derefter kørte de indbudte gæster med de kongelige i spidsen som de første over broen. Og nogle timer senere stiger de efter køreturen over Mønbroen og ad den nye landevej fra Aldershvile på Møn over dæmningen til Bogø Havn, samt efter den første sejlads med færgen, i land ved det nye færgeleje i Stubbekøbing.

Her mødes de af en flagsmykket begejstret by og går til Freys hotel, hvor Amtmand Toft igen tog ordet og sagde: "nu havde Præstø Amtsfærge sejlet sin første tur over Grønsund og mødtes her i Stubbekøbing med Maribo Amt. Der er skabt en ny forbindelse og byens dygtige handelsstand vil sikkert vide at udnytte de nye chancer."

Færgen løber ind i det nye færgeleje i Stubbekøbing

Overfarten Bogø-Stubbekøbing må siges at have betydet en hel del for Stubbekøbing og omegn lige siden. Nogle år efter i 1959 blev færgen Koster erstattet af den nybyggede Ida fra Stege skibsværftet Brødrene Vennike. Og det er Bogø-Stubbekøbing overfarten med denne færge under Idas Venners driftsledelse, som fortsat sørger for at vi kan nyde godt af den dengang grundlagte forbindelse over Grønsund og Ulfssund.

Thorvald Berthelsen fra Saksøbing skriver digte og faglitteratur om bl.a. Pariserkommunen, Günther Wallraff, Victor Serge, Hilmar Wulff, Sophus Claussen og Bogø-Stubbekøbing overfarten. Han har udgivet 6 digtsamlinger, senest Huds tektoniske plader, illustreret med hans egne collager. Hans digte er udkommet på svensk, engelsk, arabisk, kurdisk, bosnisk, serbisk og tysk.

Han arrangerede også danske haikudigteres fælles oplæsning med tidligere EU præsident Hermann van Rompuy under EU topmødet i København i 2012. Han var den første formand for Sydsjællands og Lolland-Falsters lokale forfatterforening, StORD-strømmen, og blev i 2014 som den hidtil eneste udnævnt til Årets kulturelle ildsjæl af den danske kulturminister og ministeren for by, bolig og landdistrikter på Folkemødet på Bornholm. I 2017 var han initiativtager til at skiltet Leve Bogø færgen med Piet Heins digt blev genopsat i Bogø og Stubbekøbing havne.

Tur til erhvervsskolen CELF i Nykøbing

Lokalhistorisk Forening besøgte tirsdag den 28. august erhvervsskolen CELF i Nykøbing. 23 personer mødtes kl. 10 ved hovedindgangen, hvor uddannelsesleder/projektleder Jes Christiansen tog imod os.

Mens vi sad i skolens mest moderne lokale gav Jes Christiansen os en orientering om de mange aktiviteter, der finder sted på Celf. Herunder projekter i EU-regi og samarbejdet med andre lande. Berørte også det faktum, at færre unge mennesker i disse år søger optagelse på erhvervsskolerne. Netop da besøget fandt sted, var dette igen et aktuelt emne i pressen. Dette fald påvirker naturligvis dagligdagen på skolen – både for de elever, der kommer, men også for personalet, som hele tiden må tilpasses elevtallet. Vi hørte om det tilhørende skolehjem.

Derefter gik vi en guidet rundtur i det, der for mange af os, virker som et "slaraffenland" med hensyn til faciliteter og muligheder. Vi så og hørte om stedet, hvor fremtidige kokke får deres uddannelse. Videre mødte vi unge, der var i gang med at uddanne sig til murer, tømrer, mekaniker og mange andre erhverv, der står og venter på dem. Vi så den store sandkasse, hvor der kan trænes/læres om alt det underjordiske/kloakforhold.

Og vi så med egne øjne, at der var plads til flere elever. Vi oplevede en stille og rolig atmosfære overalt og nogle meget glade og venlige unge mennesker. Det budskab vil vi, der deltog, gerne bringe videre.

Efter turen rundt på skolen havde kantinen middagen klar til os. Lakseroulade og indbagt mørbrad. Efterfølgende kaffe med jordbærtrifli.

Lokalhistorisk Arkivs beretning ved generalforsamling den 22. februar 2018.

v/ Karin Suhr Rasmussen

På Arkivet har vi arbejdet flittigt med det, vi altid gør, registrerer nyt og gammelt.

Og det kan man alt sammen se på arkiv.dk, og er man ikke lige til det, så er alle altid velkomne på arkivet, hvor vi gerne viser frem.

Hvis man nu er på nettet, så kan man foruden de folketællinger og kirkebøger, som vi tit har snakket om, finde skifter, fæsteprotokoller, tingbøger osv. Det er Statens Arkiver, der står for det, og man finder det på www.sa.dk. Lige nu er man ved at scanne dødsattester indtil omkring 1950. Man er ikke kommet til Maribo Amt endnu, men der ligger allerede mange.

Et af de emner, jeg for kort tid siden var inde at se på, var ansøgningerne om erindringsmedaljer for deltagelse i krigene i Sønderjylland i 1848-51 og 1864.

Der var flere her fra området, og fra Stubbekøbing lagde jeg bl.a. mærke til dyrlæge Hans Jensen, der senere startede Nordfalsters Landboforening, og som var meget vred over de fyndord, der står på gavlene på Rådhuset. Rådhuset blev indviet i 1860, kun 11 år efter vedtagelsen af Grundloven, og så mente han ikke, man kunne tillade sig at skrive "Lad dem styre, der forstår det" på Rådhuset. Nu skulle vi have folkestyre.

Tilbage til ansøgningen om erindringsmedalje, hvor man skulle udfylde et skema med oplysninger om hvor man havde ligget, om man havde været såret eller taget til fange, og endelig hvor og hvad man arbejdede med nu – det vil sige i slutningen af 1870erne.

Foruden Hans Jensen var der ansøgning fra ridende politibetjent Østergaard i Stubbekøbing, gæstgiver Bjørn og flere andre.

I årenes løb har vi bidraget med billeder og oplysninger til forskellige udgivelser, mest billeder. Når forfattere gerne vil bruge vores billeder og/eller oplysninger, spørger de som regel, hvad det koster, og vi svarer altid, at det ikke koster noget, men det skal naturligvis oplyses, at det er Stubbekøbing Lokalhistoriske Arkiv, der har stillet billedet til rådighed, ligesom vi gerne vil have et eksemplar af det færdige resultat.

Jeg har lagt en stribe af bøgerne frem, som I måske kan få tid til lige at skimme. De fleste kan lånes på Biblioteket.

De to sidste vi har fået, er Vivian Høxbros Danske striketrøjer og Kjeld Hansens "Folk og fortællinger fra det tabte land" om inddæmninger, her hos os om Noret ved Næsgaard, begge meget flotte bøger.

Der er mange indgangsvinkler, når man vil fortælle om sin egn. Det kan man bl.a. se i "Lolland og Falster – på mærkerne", der fortæller om de områder, der har været brugt som model for et frimærke i årenes løb, hos os Grønsund.

Er man til skibe, er der en bog om Mester Benzon, der var skibsbygger i Nykøbing, men født her i Stubbekøbing, eller "Da parketterne sejlede", udgivet af Fåborg Kulturhistoriske museer, med en fin artikel om Stubbekøbing. Og endelig har Niels Christiansen skrevet om Strandinger og forlis ved Møn. Der er sket mange søulykker i området, og når Niels brugte meget tid på at se vores aviser igennem, er det fordi søforklaringerne foregik i retten i Stubbekøbing og blev refereret i avisen.

Endelig har Bo Lidegaard skrevet en bog om Jødernes flugt i 1943, hvor både han selv og hans medhjælper har besøgt arkivet for at se vores materiale igennem. Det samme gælder Thomas Hjortsø's Den dyre flugt, der handler om fiskernes indsats i de dage.

Alle bøgerne og et par mere ligger fremme, og jeg har lagt mærker ind, hvor der står noget lokalt.

Vi har naturligvis også i år selv udgivet, om ikke en bog, så et Årsskrift.

Vi deltog ved Havnens Dag med en lille udstilling om bådeværfterne, og vi har haft Bogø Bylav på besøg til en byvandring i Stubbekøbing.

Men som jeg startede med at sige, går dagene med den daglige dont, hvor vi har god hjælp af Tine, Kate og Ingrid og Else. Tak til dem og til arbejdsgruppen, der mødes en gang om måneden.

Og tak til Lokalhistorisk Forening for det gode samarbejde om årsskriftet og jeres mange gode møder, hvor interessen for historien bevares og fornyes.

Formandens beretning ved generalforsamlingen den 22. februar 2018 v/formanden Solvejg Mølbjerg.

En mand faldt ned fra Rundetårn. Da han vågnede op, havde der samlet sig en masse mennesker omkring ham. En politibetjent masede sig vej gennem menneskemængden hen til manden, der lå på jorden, og spurgte ham: Kan de sige mig, hvad der er sket? Jeg aner det ikke, svarede manden, jeg er lige kommet.

På en generalforsamling, er det naturligt, hvis nogen spørger: Hvad er der sket? – i året der gik altså? Jeg vil ikke svare som manden, der lå på jorden, for jeg og den øvrige bestyrelse er ikke lige kommet. Vi kom før jer og har såmænd været her et helt år – og det år vil jeg sige lidt om:

I marts måned havde vi besøg af Kjeld Ejdorf, Solrød Strand, der fortalte og viste billeder fra **Stormfloden 1872**. Et emne, som Ejdorf har været meget optaget af og arbejdet med. Og den interesse var der kommet et udmærket foredrag ud af.

Vi så og hørte om hvordan

”floden vælded over lave egne,
der snart blev til et rædselsvangert hav,
hvor valget var at vige eller segne,
mens hus og gård fandt brat så våd en grav.”

Det sidste var citat fra sangen ”Af Østersøens sommerblide vande”, som vi sang 2 gange den aften.

Vi havde glædet os til mødet sidst i april, hvor Marie Finne, Løjt ved Åbenrå, skulle fortælle om sine 40 år som telegrafist på de store verdenshave. Vi havde glædet os, fordi vi både havde læst og hørt om Marie Finne. Men hun blev syg og meldte afbud dagen før. Marie Finne lagde ikke selv op til nyt besøg – vi har drøftet det i bestyrelsen og vores vurdering er, at det skal der nok ikke. Alder, helbred og afstand fra Løjt til Stubbekøbing arbejder lidt imod.

Men et hurtigt opkald til Jens Thøsing fra Haslev gjorde, at vi i stedet fik et godt foredrag om salget af de Vestindiske Øer. Aftenen var reddet.

I maj - udflugt til **Landbo-museet i Lille Skensved** med 34 deltagere

Den traditionelle fyraftenstur i august gik til **Rødbyhavn** med 28 deltagere. Vi hørte der et vældig godt foredrag om det store Femern Bælt-projekt.

Begge ture, som er beskrevet i Årsskriftet 2017, var som sædvanlig veltilretteligt af Carsten Astrup.

I september havde vi besøg af Ove H. Nielsen, tidligere museumsinspektør ved Lolland-Falsters Stiftsmuseum: Emnet var **"Stodder, rakker og børste."** Vi var tilbage i tiden og hørte om udsattes vilkår på en tid, hvor den hjælp der – hvis den blev ydet – var så helt anderledes end i dag.

I oktober var det Leif Plith Lauritsen fra Museum Lolland-Falster, der besøgte os.

5 fantastiske fortællinger fra Falster og Lolland var emnet

Leif Plith tog fat på så forskellige emner som: "Hvor lå Saxo's Virke virkelig", "sørøvere" og "romere". Leif Plith er en god fortæller med meget på hjerte og ved slutningen af foredraget speeder Leif op, så han når det meste af alt det meget, han gerne vil fortælle.

En eftermiddag i november havde vi for anden gang besøg af tidligere skoleleder og rejseleder Kaj G. Nielsen, Christiansfeld. **Mindet om Genforeningen lever endnu**, var emnet denne gang. Genforeningsmuseet i Haderslev var omdrejningspunktet.

Kaj G. Nielsen har været med fra starten. Det er helt tydeligt for os, at det hus og det, der er i det og baggrunden for det hele står Kaj Niensens hjerte nær og han fortæller med stor gejst og glæde om det.

I januar var vi samlet igen, denne gang for at høre og se om **Australien**. Det var Hans Sørensen og Anita Schrøder, Assendrup, der fortalte og viste billeder fra en rejse i 2016. Det var meget fine billeder og en rigtig god viden og fortælling, som Hans Sørensen lagde til billederne. Hvis vi engang i fremtiden får brug for et rejseforedrag, kan det sagtens ske, Hans og Anita kommer på besøg igen. De to har også stor interesse for blomster og planter med udgangspunkt i en stor have ved deres bolig.

Og i aften er der så generalforsamling og efter generalforsamlingen skal vi se Maglebrænde-filmen og den DVD, der blev lavet i forbindelse med foreningens jubilæum i 2009.

I det forgangne år har vi holdt et eftermiddagsmøde – på næste års program er der to – idet det er vores opfattelse, at i tager godt imod eftermiddagsmøder i den mørke tid. Her hvor vi nu befinder os, er jo en del af Biblioteket og kan derfor kun benyttes som mødelokale, når Biblioteket er lukket. Dvs onsdag eftermiddage (tirsdag er der andre aktiviteter her i huset). Og vi kan først indkalde til møde kl. 14.30 (hvis nogen tænker hvorfor ikke kl. 14)

Vi har til alle arrangementer kunnet glæde os over pænt fremmøde.

Bestyrelsen har holdt flg. møder:

Februar - kst. møde efter generalforsamling

Ca 1. Marts – vi mødes på arkivet og udsender nye programmer

Juni – Møde igen på arkivet, hvor vi i samråd med Karin Suhr Rasmussen drøftede indhold i årsskriftet – og om der skal udgives et årsskrift

September – før første efterårsmøde, sæson igang

November – næste års program

Januar – sidste hånd på næste års program samt drøftelse af generalforsamling

De to suppleanter er med til alle bestyrelsesmøder og alle deltager på lige fod i det, der foregår i foreningen. Det har vist sig både at være rigtigt og nødvendigt. Vi er aldrig for mange.

Det jeg har sagt indtil nu har mest peget bagud – men jeg kan lidt mere fremadrettet fortælle, at vi i den kommende uge vil sørge for, at næste års program kommer ud til jer. Det ligger os meget på hjerte at finde emner, som kan interessere jer medlemmer og samtidig vil vi meget gerne fastholde, at vi er en lokalhistorisk forening - og at det skal kunne ses af vores program.

Det hænder også, vi taler om fornyelse/foryngelse i vores forening og bestyrelse. Men den tale kendes også i andre foreninger – og drøftelsen slutter uden resultat.

Vi har en sund økonomi. Det er et stort gode - ikke mindst i forbindelse med programlægning. Foreningen har igen i år modtaget 2000 kr. fra Det Classenske Fideicommiss. Det er vi naturligvis meget taknemmelige for.

Der er mange andre, jeg på vegne af Lokalhistorisk Forening vil sige tak til:

Biblioteket for den hjælpsomhed, vi bliver mødt med.

Arkivet v/Karin for hjælp og gode idéer, især ved udarbejdelsen af årsskriftet.

Tak til alle, der har bidraget med at skrive til årsskriftet.

Tak til de, der hver uge giver af deres tid til arkivet og tak til gruppen omkring arkivet.

Tak til Gunvor Fisker for musikledsagelse - det styrker altid fællessangen.

Tak til Pressen - for omtale af vore arrangementer

Tak til de, der uden at være medlem af bestyrelsen, hjælper både før og efter møderne

Tak til bestyrelsen for altid godt humør og loyalt samarbejde.

Og endelig skal der lyde en stor tak til jer medlemmer for interesse for vore arrangementer og trofasthed mod foreningen.

Solvejg Mølberg

Under eventuelt udtalte formanden følgende:

Carsten Astrup har efter eget ønske valgt (hvis muligt) at forlade posten som suppleant. Det er vi naturligvis kede af, men vi har også forståelse for det. Du vil blive husket som en fremragende turarrangør, men også på mange andre områder har vi nydt godt af din indsats.

Du har arrangeret de to ture på det kommende program og dem har du lovet at følge til dørs. Så er vore ture da sikret i 2018.

Velkommen til nyt medlem i bestyrelsen: Kjeld Mikkelsen. Vi glæder os til et godt samarbejde også med dig.

Havnen i Stubbekøbing.

Havnen har været Stubbekøbings livsnerve altid. I vikingetiden som samlingssted for leding-flåden, i middelalderen i forbindelse med sildefiskeriet og i alle årene, og indtil bilerne og toget kom omkring 1900, som den vigtigste forbindelse til omverdenen.

I 1840 blev den første skibsbro - mole - anlagt. Indtil da foregik trafikken med mindre skibe fra flere små broer til de større skibe, der lå på reden, når der skulle fragtes varer til og fra land.

Da man i 1851 anlagde den første rigtige havn, blev der også fyldt op til en havneplads. Både havn og havneplads blev udvidet i 1879, og først i 1931 med en større udvidelse mod vest, fik havnen den størrelse, vi kender i dag.

Siden er der selvfølgelig sket ændringer og mindre udvidelser med anlæggelse af færgeleje (i 1943) til Bogøfærgeren og etablering og flere udvidelser af lystbådehavnen.

I forbindelse med områdefornyelsen er havnen/havnepladsen i de sidste par år blevet renoveret med ny belægning, nye venteskure, nye borde og bænke og som det sidste et udkigstårn.

Samtidig er Fiskesalgsforeningens bygning revet ned, kiosken er blevet til Café Fryd og den gamle stationsbygning er kommet til ære og værdighed som Stubbekøbing Vinhandel.

Alt sammen til pladsens forskønnelse.

På de følgende sider viser vi en samling billeder fra havnepladsen i tidens løb.

Den gamle kiosk og vejerboden i 1937 efter havnen var blevet udbygget mod øst i 1931. Ved hjørnet af Dosseringen står Minebøssen, hvor man indsamlede penge til sømandsenker. Minebøssen blev fjernet i 1951.

Havnepladsens markante bygning, den tidligere stationsbygning opført i 1911. Billedet er som det ovenfor fra 1937.

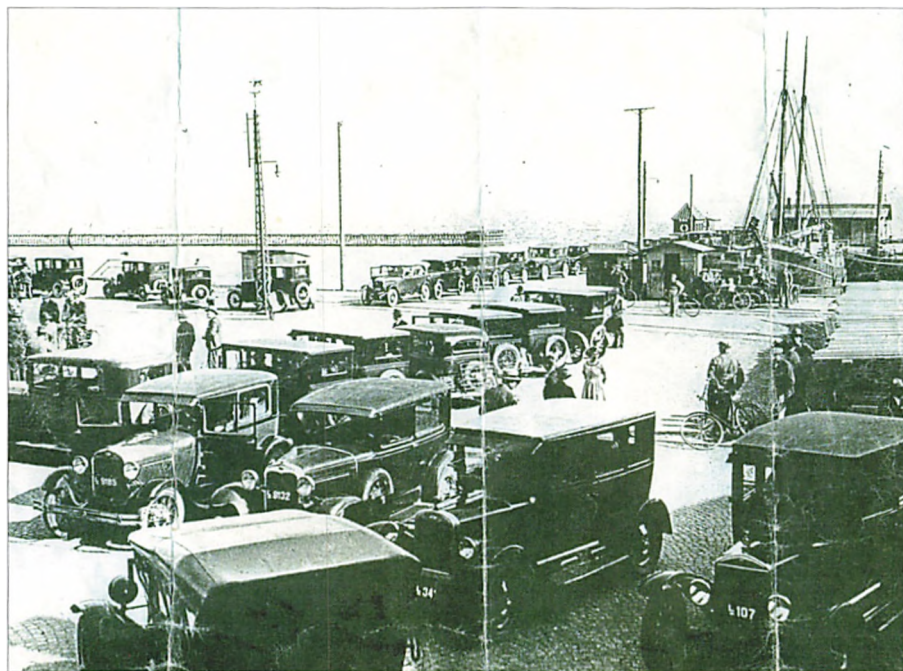
Skibsbroen - molen - før 1879. Den hvide bygning til venstre for molen er den gamle toldbod, som blev revet ned til fordel for stationsbygningen. Pyramidetaget på kirken blev i 1882 erstattet af det nuværende tårn.

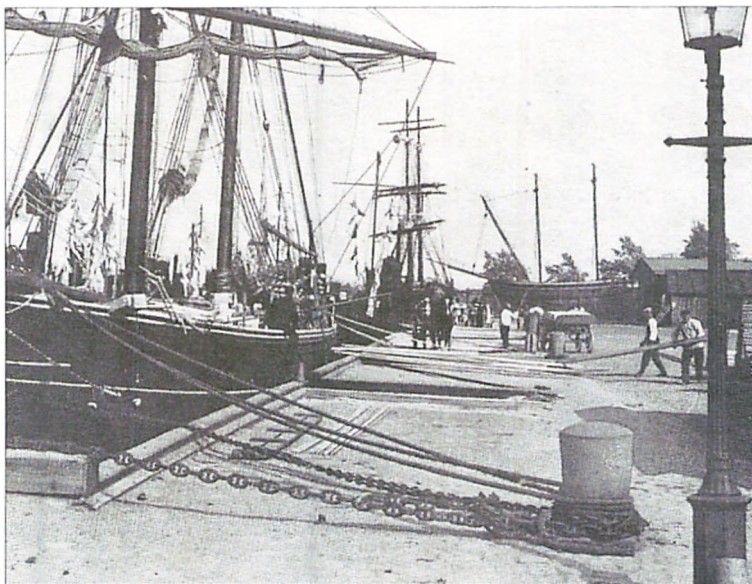
Samme motiv som ovenfor men i 1890, nu med det nye kirketårn, molen og havneplads anlagt i 1879.

Havnen og havnepladsen blev udvidet mod vest i 1932

Bilsyn på havnepladsen omkring 1935

Arbejde med forberedelse til lastning af skib, 1920-30.

Der losses koks fra England i 1935

*Christian IV med følge.
Optog i forbindelse med
høstfest omkring 1930*

Tivoli ved høstfest i 1930-erne

Christian X modtages på havnen i 1913

Dronning Margrethe med familie indtager byen i 1999

Det nye færgeleje til den nyoprettede Bogø-Stubbekøbing Overfart, 1943

*Bilkø til færgen i vinteren 1979.
Over fiskekasserne anes Fiskesalgsforeningens bygning*

I dagene efter den 5. maj kom mange tyske soldater til Stubbekøbing for at blive transporteret videre. På havnen lå lazaretskibet "Rügen", med flygtninge, hvoraf en del blev placeret lokalt i forsamlingshuse m.m. Rügen forlod Stubbekøbing den 22. juni 1945.

Det var ikke kun flygtninge og soldater, der færdedes på havnen i maj-dagene. Havnen var også et populært mål for stubbekøbingenser-nes spadsererture.

Færgelejet, Niensens & Dehns magasin og til venstre lidt af Fiskernes Salgsforening, der blev revet ned i 2017.

Edith og Ejner Christensen overtog i 1979 Pølseboden efter Karen og Gustav Svensson.

Pølseboden har i årenes løb udviklet sig til Marinaens Grill, her i 1996. Det startede med Julius Svenssons pølsevogn, der stod på havnen om dagen og på Torvet om aftenen.

Da IDA åbnede sæsonen den 1. maj i år. Havnepladsen er ikke helt færdig, IDA kunne ikke sejle p.g.a. lavvande og det regnede. Så alt var ikke helt perfekt, men det blev det!

En sommerdag i år - alt er helt perfekt!

Blev medlem af

LOKALHISTORISK FORENING
STUBBEKØBING

Nærmere oplysninger fås os:

Solvejg Mølbjerg	54 44 27 59
Kjeld Mikkelsen	21 77 77 11
Bent Blomquist	54 43 80 24
Ingrid Hoffmann	20 98 55 18
Hans Hasselbalch	40 25 19 36

Eller på Lokalhistorisk Arkiv, telf. 54 73 15 68
arkivleder Karin Suhr Rasmussen

Alle årgange af Årsskriftet kan købes på
Stubbekøbing Bibliotek og på Lokalhistorisk Arkiv

